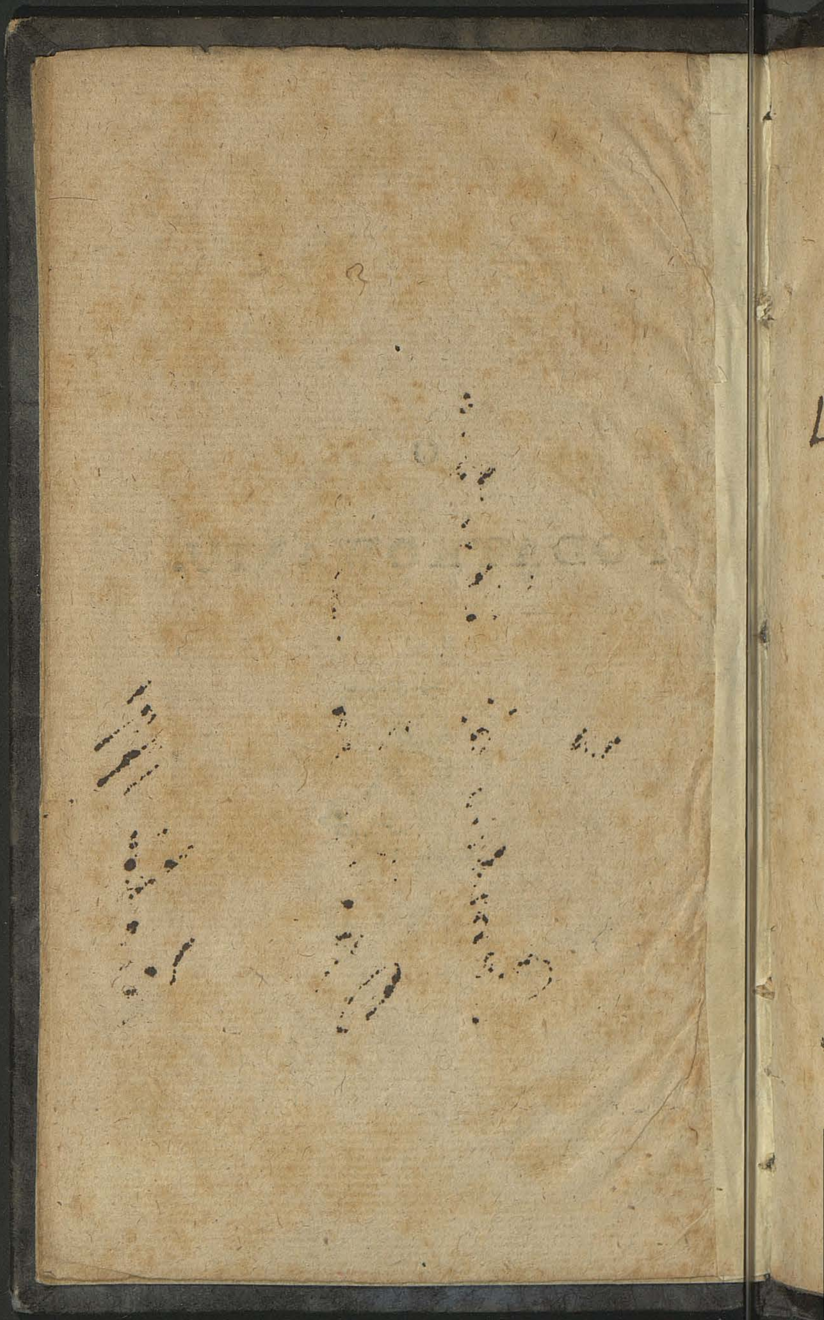

V
B
J
C
C.R. BIBLIOTHECA
UNIVCR. IAGCLL.
CRACOVIENSIS

O PODATKOWANIU.

O
PODATKOWANIU.

PRZEZ
J. W. J.*** SEBASTYANA
DEMBOWSKIEGO
Komisarza Cyw: Woysk: Wdztwa
Krakowskiego.

Veritas tempore revelatur.

w Krakowie 1791.
w Drukarni Antoniego Grebla.

ZBIOR

Rzeczy w tym Wykładzie Zawartych.

CZĘSC

CZĘSC DRUGA.

Dwoch rzeczy naywięcey w tym Piśmie unikałem, nayprzod; przesądu który ostatnim iest słabych umysłów dowodem; powtóre wyszukanego Stylu, który, płonność zdania, kształtną powlekaiąc okrasą, raczey do mamienia, jak przekonywania oneż przysposabia: gdyż pierwszy, z zdrowym rozsądkiem w ustawney zostaje walce wzwacniając się uporem; a drugi prawdę w prostey świetności swey doyrzeć nie dozwala.

Dla tego Systematycznie Wykład ten, o Podatkowaniu wydać umyśliłem, abym się tym jaśniey w założeniach, w Wnioskach, i w wypadkach z nich wynikających wytłómaczył, ile w przedsięwzięciu może mało dotąd zgodnym z mniemaniem powszechnym.

Miłość Oyczyzny powinna umysł wolnego Polaka od wszelkiego odwieść uprzedzenia, i zbliżyć go ku prawdzie, która jedynie Los Państw ulepszyć i Sercami Ludzi władnąć może. Umysł prosty i Szlachetny szuka ją z radością, szuka bez uprzedzenia, i natychmiast Serce swe

z ufnością jey poddaje, ſkoro ona ſię tylko rozumowi da poznać; lecz przesąd tylko i obłuda zręcznie ciemnym i uporwym trudnią do niey przyſtępu.

Nowość, przesądnie zrażać nikogo nie powinna, gdyż nayſtarſze Rzeczy, nowemi wprzód bydź muſiały, a jednak nie są przeto za złe poczytane, chyba z innych troſzke ważnieyſzych przyczyn.

Chęć ſzczera użyteczności powodem mi była do tego Wykładu, a na dowod iż Ten zgodny jeſt z moim przekonaniem, i że w Zamiarze swoim nie ma tylko jedynie dobro powſzechne Kraju, nie wſtydzę ſię Go bynaymniey pod Sąd Swiatleyſzych odemnie, pod moim poddać Imieniem:

O PODATKOWANIU.

CZĘSC PIERWSZA.

WSTĘP

Sposob Podatkowania jest jednym z nayistotnieyszych Objektów Rządu publicznego, ále oraz dla wielu zawad, albo mniey znanym dotąd albo wielkich w uskutecznieniu potrzebuiący ostrożnośći, gdy jednak bez tychże Podatków obeyść się nie można; á zły onych rozkład więcey Krajowi straty, jak zysku przynosi, przedsięwziąłem niektóre Uwagi w tey mierze podać; wszak niedoskonałość poprawna bydź może, á poprawa nikogo nie hańbi.

Przyszły Narody z oświecaniem się do rzeczywistego poznanią nieuchybney potrzeby składania Podatków, á przekonawszy się, iż tė Losu Ich ulepszyć, á Osoby i Majątki od Napaśći Obcych zabespieczyć potrafią, zdały Zwierzchnościom Rządowym Władzę onych stanowienia; ale że ta Ludów Zwierzchnośćiami Ugoda, w naykrytyczniey-

szych

ſzych Kraju razach naſtępowała; Zwierzchność, ani dosyć czasu, ani ſprzyjających sobie okoliczności znaleść pod ów czas nie mogła do urządzenia go tak, jakby przyſtało. Ztąd wzroſły błędy grube, przeciwne zbawiennym początkom Prawodawctwa, i Ekonomiki, które zamiaſt ſłodkiey korzyści przez Narody sobie obiecywaney, oczywiſtą klęſkę całey niemal Europie z czasem ściągnęły; á przez odmianę kształtu nędzy, dobry Lud mniemał że w rzeczy samey losu swego polepszył. W ſpokoyniey-ſzych Narodu chwilach przez pilne Politycy zaſtanowienia, i uwagi przechodzące przyszli z czasem do odkrycia złych ztąd wynikłych ſkutków; ſtarać ſię poczęli zdrowemi radami uchylać te nieszczęśliwości, wyſzukując, i odkrywając pewne prawidła powſzechne, na których Podatki zasadzone ſkuteczniey by Kray Ich do pomyślney Sytuacyi przyprowadzały; lecz Lud, mniey do uważania na dal przyzwyczajony, iak do czucia tego, co go dotyka. w brew Prawodawcow zamyſłom ſię ſprzeciwiał, twierdząc, jakoby już aż nadto Jarzmem Podatkow był obciążony, nie dając sobie żadną miarą wyperswadować, że zamyſłem Prawodawców nie było pomnażać Podatkow liczbę, lecz tylko doſkonalszę

nalsze Onych uczynić zarządzanie, ktoreby i Krajowi prawdziwą korzyść przyniosło, i Ludowi uciążliwość zupełnie ich odięło: á tak błąd Prawodawcow przesądnym Ludu uporem Narod cały niszczył, bo Podatek nie był sprawiedliwie urządzony, i nie na tych spadał ktorzy obfite dochody w Kraju mieli, lecz na tych, już tylko biednych co nie byli w stanie okazać że cierpią — Smutny był wtedy Los owych Prawodawców kiedy z jedney strony widzieli konieczną potrzebę ulepszenia Stanu Skarbowego, z drugiey zaś przesąd, walczący z naypożytecznieyszemi zamiarami, chwytać się wtedy musieli naygwałtownieyszych i niesprawiedliwych Szrzodkow, aby wziętości swey u Ludu nie stracili; szukają pieniądze, nie uważając już nawet, i w jakich zrzódłach; radziby wydrzeć, ale nie wiedzą komu, i pod jakim pozorem, bo Im już nie szło o sposòb tylko o postać rzeczy. Ninwinność staje się ofiarą srogości przesądu, ktory już powszechnie usprawiedliwia wyzucie z majątku, plemienia całego, dla winy jedney Osoby. Gwałt przyrodzeniu, gwałt sprawiedliwości, bierze pozor, Zasady Ustaw, w Kraju oświecającym się, w Kraju mieniącym się bydź kierowanym przez

ludz-

Ludzkość i Sprawiedliwość: á liczba wyſtępcow wzmaga ſię do proporcyi potrzeb Skarbowych. Chciwość nadto nowy wynayduie Szrzodek ſpieniężenia ſię przez przywłaſzczenie sobie majątku do ktorego żadnego nigdy Prawa nie miała. Stanowi taxę na głowę nayszlachetnieyszego Jeſtectwa, nie wzdrygając ſię bynaymniey na czołach Ludzi Stempel niewoli wycisnąć, przez wymyślenie pogłownego: Jeszcze mało pieniędzy; trzeba nadto było Domy naciſkać nakładem: á że trudno było rozpoznać rożnicy Domow przynoszących Dochod od Domow szczegolnie do koniecznych potrzeb Człowieka ſłużących, ſprawiedliwość przemocnemu uſtępuje Przesądowi, á Podymne swoy bierze początek. Wygoda osobiſta, i ozdoba powſzechna ſię ścieśnia, á zakładanie nowych Osad ſię tamuje. Daley poſtrzegać zaczęto, że nie wſzyſtkie Klaſsy Obywatelow pod też Podatki były podciągnięte, á że pozor za naydzielnieysze Prawidło Prawodawctwa poczytywano, Cłem niby na Kupcow uſtanowionym Zwierzchność już opłacających ſię tylko Obywateli dotykała. Przesądowi dogadzaiąc, Narod cały wiodła do schyłku: á wkrotce i żywności pierwſzych potrzeb nakładom podpadłszy, uboſtwu

i nędzy

i nędzy grosz krwawo zapracowany z garści wydzierać zaczęły. — Tu pytam się bezſtronnego i rozsądnego Prawodawcę, czy tym krokiem postępuiąc Mocarſtwa, zbliżały się do zupełnego uſzczęśliwienia swojego, czy też raczey do powszechney Kraju klęſki? Już czas zaniechać ślepe naśladownictwo obcych zwyczajow. Znaydzie jeszcze Narod nasz, wszrzod uwag własnych Rodakow, zdania, ktore innym nawet Narodom za wzor godny naśladowania przeſtać może. Nie zaniedbuymy obce przetrząsać, lecz zważaymy je z pożytkiem dla nas samych, unikając wady, i wprowadzaiąc do Kraju to, co tylko ku dobru powſzechnemu dąży, á do nas przyſtosowane bydź może.

Nie tayne dziś ieſt Polakom Syſtema Podatkowe, do ktorego wſzyſtkie już niemal Kraje zbliżać się usiłują, że Podatek jeden tylko powſzechny i wſzyſtkie Klaſsy Obywatelow w proporcyi Ich dochodow czyſtych obeymujący, jeſt dla Kraju nayużytecznieyszym, dla Obywateli naylekszym, oraz z siebie nayſprawiedliwſzym.

Miara zaś tych Podatkow powinna bydź proporcyonalną do potrzeb Krajowych. Potrzebą

zaś

zaś Krajową iedynie bydź powinno zachowanie swey własności, swojego bespieczeństwa, i swojego uszczęśliwienia. Nad tę nie masz żadnych innych prawdziwych potrzeb Kraju, ktorym bez uszczerbku Krajowych Mieszkańcow można dogodzić; lecz nie dosyć na tym; niemniey złym rozrządzeniem Podatku Kray niszczemy, jak przesadzeniem proporcyi Onego. Zarządzenie więc tegoż nakładu nayistotnieyszym iest punktem, i zasadą prawdziwey Teoryi Administracyi Skarbowey. Porządnie postępuiąc w tak ważney materyi wniydźmy w ściśleysze poznanie Podatku, podziału jego, i gatunkow.

§. 1. PODATEK nie co innego jest, jak tylko Udział jedney części własności swoiey, dla obrony i zachowania reszty oneyże. Zkąd dwie wynikaią prawdy; pierwsza, że nikt inny Podatku dać nie może, tylko ten co ma swoją własność; druga, że więcey posiadający, więcey też dać może. Idzie zatym, iż Lud niewolniczy żadney własności nie mający Podatkiem obowięzywać nie można, lecz ten szczegolnie na samych Właścicielow spadać może, i powinien. A że własność gruntowa nayobfitszym iest bogactw Krajowych zrzodłem zasilającym

jącym nie tylko Właścicielow onychże, ale nawet i każdego żyjącego, daiącym ieſtność Rzemiosłu i handlowi, więc cokolwiekbyśmy tylko pod opłatę podciągnąć chcieli, zawszeby opłata tego na dochod własności gruntowey ſpadała, to ieſt na Rolnictwo, z ktorym nierozłącznie wſzyſtkie inne bogactw Krajowych zrzodła są ſpojone.

Rolnictwo bowiem doſtarcza Ziemnych Produktow, Rzemiosła tylko powiększają ich Cenę, użytek im daią, i Cyrkulacyą; Handel zaś ſprawuje ich zamianę, do przewozu i do nadawania im nowey wartości ſłuży. Słowem, Rolnictwo tworzy produkt, sztuka go ukształca, handel mu ruch daje. Bez kształtu i ruchu, produkt oſtać ſię może, ale bez niego, ani kſztałt, ani ruch bydź nie mogą: zkąd wynika jasno że jedynym zrzodłem bogactw Krajowych eſt Rolnictwo, ktore zasadą będąc, Rzemioſł, handlu, i wſzelkich innych bogactw Krajowych, oraz wszelkie na też wkładane opłaty samo Rolnictwo koniecznie na ſiebie ściąga. Ztąd rożnica rodzaju Podatku wypada; bo jeśli Ten właściwie i proſto na Zyſk Roli jeſt nałożony, nazywa ſię Podatkiem proſtym, czyli *Impoſitio dire-*

cta:

ſtą: jeśli zaś ten tylko na inne rzeczy wcale, lub na Osoby tylko jeſt nałożonym, á nie właściwie Rolnictwo dotyka, zowie ſię Podatkiem pobocznym, czyli, *Impositio indirecta*, bo pobocznie tylko na Rolnictwo ſpadá.

§. 2. Dwojako Podatek poboczny uważany być może, raz, gdy ten na Osoby jeſt nałożony, drugi raz, gdy na rzeczy. W obydwoch jednak tych przypadkach, on ieſt pierwſzym początkom Nauki Prawodawczey przeciwny; co ſię jasno w dalszey osnowie Rzeczy okaże.

Przyſtąpić mi teraz należy do pierwſzego onegoż gatunku, to jeſt do Podatku na Osoby uſtanowionego; takim ieſt Pogłowne.

§. 3. Nierozwodząc ſię bynaymniey nad okropnym wrażeniem natury tego Podatku, bo to może na przeſądzie ſię zaſadza (ktorego nawet cienia ſię lękam;) ale pytam ſię Prawodawcę chcącego Pogłowne uſtanowić, czy jednę chce taxę na wszyſtkich nałożyć Obywateli? czy też by ją rad ſtosowną do Ich dochodow umiarkować? Rozkład w pierwſzym przypadku tak widocznie jeſt nieſprawiedliwy, że ſądzę za rzecz niepotrze-

bną

bną tu wyłuſzczać, złych z niego wyniknąć mogących ſkutkow: bo czyż taxa taka nie będzie nakładem koniecznie arbitralnym, gdy ta nie będzie mogła bydź oznaczoną ani udziałem, ktory każdy Obywatel Skarbowi dawać może, ani też iłością ktorą ten w jakim czaſie oddać będzie mogł; a tak Podatek ktory miał bydź ogolnym, i spływaiącym w Uczeſtnictwie na wszyſtkich Obywateli, jednychby do ſzczętu zniszczył, drugim czuć ſię nawet niedaiąc. W drugim zaś przypadku pytam ſię, jakich Prawodawca ma użyć ſposobow do doyścia wielości dochodow każdego Obywatela? Prożnoby było chcieć prawdy dochodzić przez dobrowolne zeznania, lub przyſięgi. Luſtracye, Indagacye, Examina, zamiaſt doprowadzenia do pożądanego celu, ſtałyby ſię narzędziem gwałcącym ſpokoyność Obywatelſką, źrzodłem tyſiącznych zwad, kłotni, nieufności, i innych nieprzyzwoitych rzeczy. Bogacz by umiał część znakomitą maiątku utaić, á ubogi, proſtak, i biedny Rolnik, sami by tylko dzwigali ciężar, ciſnący ich do upadku. — Do tego, Luſtracya Ludzi żadney niemaiących pewney Oſiadłości, ani pewnego dochodu, ktorych liczba ieſt znacznieyſza, tych mowię

Lustracya byłaby trudnieysza, kosztownieysza, a pewnie mniey Skarbowi importuiąca. Nakoniec iaką Prawodawca doskonały mogłby wziąść proporcyą, ktoraby była sprawiedliwą, i nie arbitralną w oznaczeniu Podatku od intret nie jednostaynych ktore żadną miarą porownywane z zyskiem Roli bydź nie mogą? Drogość lub tanność Produktow, obsitość ich, lub niedostatek, mniey też lub więcey zysku Fabrykantowi, Rzemieślnikowi, i Handluiącemu przynosi, i przemysłowi sposobności Pomnażanie się Familii, wzrastanie ich i wychowanie, choroby, słabości rożne, sam wiek na koniec, rożnicę czyniąc w pracy, w dochodzie też czuć się daią. Już tedy ztąd widoczna rzecz iest, że Pogłowne wcale Arbitralnym iest nakładem, ciemierzącym Obywateli, zbyt mało zysku Skarbowi czyniącym, a oraz niesprawiedliwym w oczach całego Narodu.

§. 4. Przebieżmy teraz nieco uwagą Podatki poboczne na Rzeczy nałożone. Podatki te nałożone są na spotrzebowanie lub konsumpcyą w Kraju, na wyprowadzenie, i na wprowadzenie: dotykaią rowne rzeczy pierwszych potrzeb, iako też i służących

cych

cych tylko ku wygodzie, na Towary Krajowe i Zagraniczne, na Produkta ziemi, i na roboty ręki ludzkiey. Na te wkładać Podatek z zupełnym uproporcyonowaniem onegoż do wartosci rzeczy nie można, bo cena tych ustawnie się odmienia w stosunku do wewnętrznych i zewnętrznych Kraiu okoliczności, do większego lub mnieyszego ich użytku, do mody nareszcie, i: t: d: Coż tu za dzielne i nieprzezwyciężone znayduią się zawady nieregularności, niepewności, arbitralności, niesprawiedliwości, i niebespieczeństwa! jaśniey mowiąc; Podatki nałożone na spotrzebowanie wewnętrzne rzeczy pierwszych potrzeb są koniecznie niebespieczne: bo przez poddrożenie rzeczy, z ktorych poddrożenia Rolnik nic nie korzysta, ludność (ktora zawsze do rownowagi, z łatwością lub trudnością wyżywienia siebie dąży) zmnieyszać się też musi. Podatki takowe źle są urządzone: bo poddrożenie spotrzebowania rzeczy pierwszych potrzeb niszczy ubogiego Człowieka mnostwem dzieci obarczonego, gdy tym czasem majętny bez dzietny na ciężar ten nie zważa, przez co Podatek ten nieznośnym się staje dla jedney Części Obywateli — Gorliwi Prawodawcy! Wy ktorym

Narod cały Los swoy powierzył, nie zaniedbuycie uwagą się zastanowić, że nakładać Podatki na rzeczy pierwszych potrzeb, jedno iest, co wydzierać Ludowi część z naykonieczniejszych iego potrzeb, jedno iest co porywać się na piewsze zasady jestectwa Człowieka, jedno iest co trudnić mu pokarm iego własny, do ktorego przez związek Społeczności prawa utracić nie mogł, chyba przemocą i gwałtem; iest to na koniec jedno, co chcieć go dobrowolnie osłabić na zdrowiu, ogołacać go z sił, i życia samego, albo co gorsza dawać mu przez to powod do prożniactwa i hultaystwa.

§. 5. Co do opłat nałożonych na rzecy pierwszych potrzeb, nie masz rozumiem żadnego Prawodawcy, ktoryby nie był u siebie przekonanym o nieomylney prawdzie Polityki, iż wszystko to, cokolwiek ścieśnia wolność Handlu, tey natury, niszczy Rolnictwo. Idziezatym że nałożenie opłat podobnych wiedzie Rolnictwo do upadku, Handel zagradza, przemysł tłomi, ludność ścieśnia, słowem Kray cały w szrzod obfityeh zyzności swoich, w nędzy pogrąża. — Praca Rolnika i przemysł pomnaża gruntu, nie przyczyniaiąc nic powierzchowności. W zaniedbanym Rolnictwie iedną

iednąz naywaźnieyszych przyczyn nieludności Kraju naszego widziemy. Płody Ziemne nayistotnieyszym u nas handlu są zrzodłem. Zakwitnie wtedy handel, gdy pilne Rolnictwo więcey wydawać będzie czy do przedarzy czy na wywian Produktow. Rzemiosło żadney nowey rzeczy nie stwarza, ale od Ziemi bierze materyały, z ktorych dostarcza Człowiekowi potrzeby, i wygody do życia, zbywaiącym Rolnika Zbiorem, obżywiają się Rzemieślnicy, Kunszta więc i potrzeby Ludzkie są w proporcyi składaney z Owocow Ziemnych, i z Liczby Osob ktorych praca Rolnikow obżywia. — Ztąd pokazuie się więc jasno, iak Podatek nałożony na wywoz rzeczy pierwszych potrzeb Kray cały niszczy, i nie odpowiada mniemanym korzyściom dla ktorych był stanowiony.

§. 6. Podatek na wychod Produktow Krajowych ku wygodzie służących iest wcale rożny w naturze swoiey od dopiero wspomnionego Podatku. Wkładamy bowiem podatek niby na produkt, ale że Zagranicznego Kupca szukaiącego te Krajowe Produkta zniewolić nie można, aby podwyższoną Ceną, przez ustanowiony Podatek, Produkt

ten

ten płacił, bo zagraniczny nie do ceny Produktu w Kraju ustanowioney, stosuie się, lecz do ceny cyrkuluiącey powszechnie po Krajach z ktoremi handel prowadzi, opłaty tey przyiąć nie może: cały więc Podatku tego ciężar na własnych spływa Rodakow, do ktorego gdyby koniecznie Cudzoziemcę przymusić chciano, Kupiec ow zagraniczny musiałby zupełnie ow rodzay handlu zaniechać, á nierozsądnym Podatkiem Krayby sobie wpływ jeden pieniężny dobrowolnie utracił, á przez zatamowanie przedaży owych produktow chęćby wkrzewiących Krajowi podobne Produkta upadła. Otoż skutki Podatku tey natury! Co tu: o produktach Krajowych mowiłem, stosować się rownie może i do innych gatun-kow Towarow Krajowych ręką pracowitych Rzemieślnikow wyrobionych, ktoreby podobnym naciśnione Podatkiem zbywane za granicą bydź nie mogły. Otoż nieomylny sposob ogołocenia Kray z dobrodzieystw natury, i przemysłu.

§. 7. Cło na Towary zagraniczne nałożone iest niemniey gruby błąd złey polityki, zastarzałym zwyczajem uprzywilejowany, i przesądem dzielnie wsparty. Możeż się bowiem Cło podobne

zgodzić

zgodzić z radą zbawienną zdrowey Polityki, wiodącą Kraje do rozkrzewiania i zachęcania Rzemioſła i wyzwolone Sztuki? Czyż tym ſposobem chcemy przemyſł Narodowy na obalinach obcego przemyſłu ugruntować? Czy pewnie Cło to zapobieży wychodzeniu pieniędzy za granicę? lub przynaymniey zagrodzi weyście Produktom i Towarom zagranicznym? ktorykolwiek z tych układow przypuścićbyśmy chcieli, zawszebyśmy ſię oszukali, zawszebyśmy nikczemność, i niedoſkonałość zamiarow naſzych, i szkodę oczywiſtą Kraju ſpoſtrzegli. Wszak Kupiec nie bierze produkta i Towary nasze tylko w proporcyi nam dawanych swoich Towarow na wzajem. Handel nie daje tylko w proporcyi odbierania: bo ten nieco innego ieſt, iak tylko zamiana jedney wartości za drugą. Przemyſł poſtawę Produktów przemienia, lub onę doſkonali, á tym ſposobem pierwotnego ich szacunku pomnaża; Kunſzta, Rękodzieła, i Handel zewnętrzny doſtarczają Narodom rzeczy bez ktorych obeyść ſię nie mogą: im więcey Narod ktory w większey Towarow tych ieſt potrzebie, tym zdroje ich powinny bydź usilniey pomnażane. Ten ieſt ſkutek Handlu, iż każdemu Społeczności

łeczności członkowi darow natury użycza, á ciału politycznemu w ogolności naywiękſzey jaką tylko przyiąć może, mocy dodaje. — Na oſtatek, Kray usiłuiący szczegolnie swoie Produkta i Towary wyprowadzać, á niechcący obce kupować uyrzałby wkrotce Handel swoy i Rękodzieła na doł idącé bo w proporcyi obfitości pieniędzy drogość Produktow i Towarow Krajowych by ſię powiększała: tak iż z czasem Obywatele woleliby zagraniczne Produkta i Towary za tańszą cenę ſprowadzać, jak swoie za tak wygorowaną nabywać. Chcieć więc zbogacać Skarb tym ſposobem ieſt to ogałacać Kray z Handlu, ieſt zagrzebywąć przemyſł ieſt to chcieć do upadku Rękodzieła przywieść, gdyż cena Produktow i Towarow zagranicznych przez samo uchylenie ciężaru opłaty Celney ſpadnie, bo przywoz onych ſię ułatwi, i zachęci, á z pomnażaiącą ſię liczbą Osob kupczących jednymże Towarem, cena onegow teyżesamey proporcyi zniżać ſię koniecznie musi. — Do tego: Cła na Towary zagraniczne nie powinny bydź uważane względnie do Syſtematu Skarbu, ale raczey ſtosowne do Spekulacyi Handlu, albo dźwigaiąc go przez ułatwienie mu wpływu, albo też wſtrzymuiąc zbyt-

ni

ni wpływ zagranicznych Produktow. jakowe mogą bydź w Kraju, lecz i w tym drugim przypadku. Tysiączne potrzebne są uwagi i ostrożności, aby czasem przeciwnego zamiarowi skutku nie sprawiły.

§. 8. Podatek z Kominow, czyli Podymne, lub Dymowe jak go inaczey zowią, w Kraju Rzeczypltey dopiero Rokn *1629.* za Zygmunta III. był wprowadzonym, dla nagłych potrzeb Skarbowych, ktore wojenne przygotowania przeciw Szwecyi sprawiły. Podatek ten raz był na Domy, drugi raz na Dymy, inną razą na Dymniki wkładany, czesem większy czasem mnieyszy dochod Skarbow przynosił, z razu gdy go stanowiono nie miał trwać tylko do Seymu następnego, lecz tego samego Roku na następnym zaraz Seymie, trwałość ego zabespieczono. Ażepobor iego, uciązliwością swą dał się uczuć Obywatelom, kilkakrotnie usiłowano go uchylić. Daley Roku *1667.* podwyższono tychże Dymnikow opłatę. Znowu w Roku *1670.* Prowincya Litewska u Siebie go też także wprowadziła, i w krotce Roku *1673.* sprzykrzywszy go sobie znieść go usiłowała, lecz zwyczay raz wprowadzony dzielnieyszy nad wszelkie uwagi Roku *1717*, uznał ten Podatek bydź jedynym

zdrojem

zdrojem zasilaiącym Woyſko, i na zapłatę woyſka utwierdził. Roku *1764.* Konfederacya Generalna Koronna Podymne ſkaſsować obiacała; tego samego Roku Seym *Coronationis* też samę obietnicę potwierdził. Dopiero Roku 1766. uchylenie Podymnego w Koronie i Litwie ſkutek swoy wzięło; Niedługo Kray nasz tak pomyślnym cieſzył ſię Seymu wyrokiem, gdyż w dziewięć lat zaraz Roku 1775. Dymowe przywrocono, w czaſie gdy nieſzczęścia tłomem zdawały ſię cisnąć na zgubę Państwa, w oſtatnim juz prawie niebeſpieczeństwie zoſtaiącego—.

Bogdayby tak okropny Los nas nigdy więcey nie potkał, á pamięć tak srogiego wrażenia więczyście wygaſła!

Prożno niebaczny Prawodawca ſprawiedliwy Rozkład Podymnego szukać będzie usiłował, gdy ten do czyſtego Dochodu Obywatela uproporcyonowany bydź nie może, i gdy korzyści z niego Skarbowi odnieſione znacznieyſze nierownie krzywdy Krajowi przynoszą.

Będąc

Będąc przez Prześw: Kommiſsyą moją do weyrzenia w przeszło roczne Dymow zaprzyſiężenie wyznaczonym, tym większą miałem ſposobność do dokładnieyſzego poznania natury Podatku tego, przekonałem ſię o nieſprawiedliwości nakładu tego gdym widział, iż ten ani ieſt, ani być moze z czyſtym dochodem Krajowych mieſzkańcow uproporcyonowanym,

Chłopi bowiem Rolą bawiący ſię pod nązwiſkiem Rolnikow znani, nierowne udziały gruntu (względem swych ku Panom powinności) maią: tak nierowny wymiar Rol względem nawet samych ſiebie poſiądaią, że z tey przyczyny pod ogolne przepisy czyli Schemmatą podciągnieni bydź nie mogą, á chcieć szczegolne Rubryki dla każdego Cłopka robić, było rzeczą niepodobną — w Woiewodztwie Krakowſkim, naprzykład, ośm Klaſs Chłopow Rolniczych nierowne udziały gruntu maiących liczemy, to ieſt 1. Rolnicy czyli Kmiecie całą Rolę maiący. 2. Poł-Rolnicy. 3. Czyńszownicy. 4. Zagrodnicy. 5. Poł-Zagrodnicy. 6. Cwiartnicy. 7 Prętnicy. 8. Poł-Prętnicy dwunaſtą część Roli Kmiecey tylko maią. I ci wszyscy iako Rolni w

jednę

jednę Rubrykę do jedney Klaſsy Podatkuiących wniyść muſieli — Więc rozkład ten, iuż raz ieſt nieſprawiedliwym.

W Dobrach tych, gdzie Dziedzic uſtawnym zapomąganiem Kmieci swych ſię niszczył, poſtrzegłszy swą szkodę, po podupadłych Kmieciach Role ich na cząſtki dzielił, tam Liczba Dymow cząſtkowych Chłopkow znacznie wzroſła, á gruntu rozciągłość taż sama zoſtaje, zaczym i dochod, jednak Podatek z Dymow przybył w proporcyi podziału Rol ſpadłych Kmieci — otoż druga nieſpawiedliwość w rozkładzie Podatku Dymowego.

Zkąd jasno wypada, iż Podatek ten do czyſtego dochodu Krajowych Mięſzkańcow uproporcyonowanym bydź nie może, á jeśli mi kto powie iż rozłożenie Podatku tego zoſtawuie ſię przezornemu Rozsądkowi i Oycowſkiey pieczy Panow, na to będę miał honor odpowiedzieć, iż Prawo ogolnie wszyſtkich wiązać powinno, i nikomu innemu wykonywać go nie przyſtoi, jak Zwierzchnościom wykonywaiącym, á do tego pytam ſię, jakim ſposobem Panowie Urządzenie to między Chłopkami uczynić mogą, aby przez nie wszyscy Chłopi w

Kraju

Kraju będący pod tąż samą naywyższą Krajową Opieką zostaiący, rowny i sprawiedliwy udział pożytkow i ciężaru doznawali, gdy w dobrach jednych liczba całkowych Kmieci do proporcyi cząstkowych Chłopkow będzie większa, w drugich zaś mnieysza, wypada tedy jasno z tego, iż w pierwszym gatunku Dobr Cząstkowi Chłopi większą Ulgę w podatkowaniu znaydą w drugim zaś bardziey zostaną uciśnieni —. Jeśli zaś kto mniema że sprawiedliwość gwałtu przeto nie cierpi, uciśniony na nim się nie poznaie, to obłudnym tchnie Duchem, i napojony iest Sentymentem przeciwnym początkom zdrowey Moralności, bo jeśli wkorzenionym zaćmieni przesądem, Prawo Własności, stało się u nas poddane Prawu Przemocy, jeśli nie tylko majątek, ale i Osoby Chłopow naszą bydź mniemamy własnością to nietylko Ludzkość, ale nawet i Interes nasz własny wymaga, abyśmy Ich od srogiey niesprawiedliwości ciosow zastaniali.

Z Definicyi Podatku w §. 1. dwie wynikły prawdy; pierwsza, że nikt inny Podatku dać nie może tylko ten co ma swoią własność, druga iż więcey maiący, więcey też dać może, i powinien, á w po-

datku

datku Podymnego, umieszczeni są nawet Komornicy bez gruntu i ogrodu, chyba nato, aby pobocznie czyli *indirecte* Dwory pod tenże Podatek podciągnąć: á w tym przypadku za maięttieysemi mowić nie będę: lecz tylko przypomnę iż i ten gatunek opłaty na Panow nie spływa w proporcyi Ich dochodow czystych, i że w samym Podymnym kilka innych gatunkow Podatkow pobocznych ustanowionych widzę, jako to z Browarow, Karczem, i Młynow choć osobno Procent z Prowentow Im rachowano przy wyciąganiu 10go. grosza i pod imieniem Czopowego, Miasta go drugi raz opłacaią.

Tu pytam się utrzymuiącego Podatek Dymowy iakich on użyie sposobow do urządzenia go lepiey? i czy można Podatek z siebie niesłuszny urządzić sprawiedliwie? — Zastanowmy się uwagą nieco na skutki podymnego? á uznamy oraz, iak wielce ten iest dla Kraju szkodliwym, iak iest z siebie niebespiecznym, á zatym iż korzyści z niego Skarbowi odniesione, coraz znacznieysze nierownie szkody Krajowi przynoszą.

Podymne, zakładanie nowych osad tamuie. Smutnego widoku świadkiem byłem pod czas mo-

iey

iey Lustracyi, gdym uyrzał kosztowne porozpoczynane Budowle od mieszkańcow swych opuszczone i ktorych ukończenie Dziedzice nie tylko odstąpić z żalem przymuszeni byli, widząc koszt, prace, i usiłowanie swoie daremne, ale nawet do szczętu One rozebrać kazali, aby pozostałe Resztki próżno obiecywaney sobie korzyści opłacać nadto nie byli zniewoleni. — Burzył i nędzny Chłopek swą lepiankę, woląc lepicy przez mieszczenie się przy Synie ścieśniać swą potrzebę, iak opłacać Dym nadpustoszałey Chaty, w ktorey przemysł, i praca przed słotą i mrozami swe miewała schronienia.

Podymne zagradza przemysłowi drogę, bo ten będąc oraz na Domy Fabrykantow i Rzemieślnikow nałożony, wstręt czyni Obywatelom do zakładania Fabryk i Rękodzieł, do sprowadzania Ludzi z Zagranicy zdolnych, do wyrabiania Krajowych Produktow, wstrzymuie nie jednego od zakładania nowych Osad ktore powszechnie się stawiaią w nadzieię obsadzenia ich kiedy Mieszkańcami, jeśli się dopiero ktoren z Zagranicznych przychodni trafi. Zagradza się przeto nie iednemu droga do wyrabiania Produktow Ziemnych, do

wyszu-

wyszukiwania kopalniow, do odkrycia Szyb nowych, i wyrabiania onych za pomocą Gornikow sprowadzonych z Zagranicy, i za pomocą Piecow, Chut, Frysierek i: t: d:

Bierzmy teraz proporcyą tych 4. 5. lub 7. Złotych z Dymu iednego zysku, na Rok do Skarbu Rzepltey przychodzących; do zysku, ktory ieden takowy Fabrykant Krajowi przynieść może, á poznamy łatwo, iż Podatek ten nierownie większe szkody Krajowi przynosi, jak zysku Skarbowi czynićby mogł. Coż dopiero z zatamowania Ludności Kray cierpi? to własney każdego zostawuię uwadze. — Nieprzewidzianym uciskiem potrzeba Krajowych mięszkańcow dręcząc, w smutku pogrąża przywiązanego do Oyczyzny Obywatela; á tak przykrą iego postać, odmienić nie umieiącemu ostatnią drogę do uszczęśliwienia wiodącą (to iest nadziei) mu odmawia. Nie iest obojętnym dla Serc czułych, Podatek tey Natury, ktory będąc z siebie niesprawiedliwym, á w powszechności za przyzwoity iest poczytany, tak, iż inne nawet nakłady, już nie w proporcyi czystych dochodow, stanowić przyzwyczailiśmy się, lecz w proporcyi liczby

posiada-

posiadanych Dymow, á tak, nieſprawiedliwość z błędu jednego wynikła, ſtała ſię zasadą rozlicznych innych nieſprawiedliwości, czego dowody mamy w ſposobie uproporcyonowania liczby Kantoniſtow, w ſposobie wydziału Zboża do Magazynu Woyſkowego, á może i w ſposobie Koekwacyi Podatkow dla tego chyba że to naykrotſza ieſt drogá .....

§. 9. Podatek Skorowy, procz wszyſtkich nieprzyzwoitości innym Podatkom pobocznym powſzechnych, ma nad to właściwe swoje przywary, ktoremi ciśnie Krajowych Mieſzkańcow widoczniey trochę nad inne gatunki pobocznych Podatkow: wszyſtkiemi Kanałami w rozmaitym ſposobie Podatek ten ſkładaiących, i dobre onego urządzenie ieſt wcale niepodobne, wpływ jego pieniężny do ſkarbu | Rzeczypoſpolitey porownanym nigdy bydź nie może, ani z uciążliwością podatkujących, ani z krzywdami ktore Skarb, Kray, i KrajowiMieszkańcy od Poborców Skorowych i od arędujących oneż ponoszą — Opłaca go Rolnik przedający Bydlę, rownie jako i Rzeźnik kupujący oneż; opłaca go arędujący Skorę, niemniey i Garbarze zakładający u nas Kompanie Monopoliczne; ſkładają go Szewcy i Siodlarze u nich kupujący, doznaje go

C Szlach-

Szlachic, Zołnierz, Xiądz, Mieszczanin, Chłop, znoszą go na łoju Mydlarze, á nakoniec na mięsie wszyscy. Z tego wynika iż wpływ z niego do Skarbu Rzeczypltey, nie odpowiada Zamiarowi, dla ktorego ow Podatek miał bydź ustanowiony, bo zamiast Rzeźnikow, wszystkich dotyka, a dotyka wcale niestosownie do swych dochodow czystych, tylko w tak arbitralnym rozkładzie jak wszelkie inne poboczne.

Skorowy podatek ścieśnia sposoby konieczne do utrzymywania Zycia Ludzkiego, bo opłata na Skorę nałożona spada oraz na mięso, a trudnieysze czyniąc wyżywienie w Kraju, tamuie ludność; i staie się przeto zupełnie przeciwnym zamiarowi dobrego porządku, ktorego Celem zawsze bydź powinno tanności żywnościow przestrzegać, i wszelkie oddalać przeszkody, tamuiące Ludność, przemysł, i Rolnictwo.

Dwie rzeczy tak zupełnie sobie przeciwne, wraz połączać nie podobna; wypada więc jasno wytłomaczyć swoy układ, i powiedzieć, chcę powiększyć Skarbowy dochod, jakim kolwiek bądź sposobem, a nawet i z nayoczywistszą krzywdą Kra-

ju,

ju; albo wpowiększaniu dochodu Skarbowego, chcę mieć zawsze na baczności cel dobrego Porządku i nie oddalać się od pierwszych Zasad Ekonomiki i Nauki Prawodawczey — A w tym drugim Przypadku, przekonamy się o konieczności Tax żywności, ktore mniey zawisły od wyraźnych Kommissyi Porządkowey przepisow, jak raczey od sposobow ktorych Taż używać doń powinna, i od dobroci Konstytucyi Krajowey: a że drogość lub tanność żywności skutkiem iest mnieyszey lub większey obfitości Ludzi przedaiących też żywności; Rząd więc Krajowy zachęcać iak naybardziey powinien, aby wzrastała Liczba Osob przedaiących żywności w proporcyi Ludności, á zachęcić nigdy nie potrafi jeśli one nakładami cisnąć będzie — Przezorny Gospodarz znaczne nawet wydatki na uprawę Roli swey łożyć nie oszczędza, w chęci korzystania z niey nadal, marnotrawca, tylko, nagle płodność gruntu wysila, i na koniec opuszczać go iest zniewolony — Z podziwieniem nie ieden rozważa Obywatel, iż mimo ulepszonego Stanu Rolnictwa, mimo nowo wydobytych Kruszczow i Galmanow, mimo znacznie powiększonego Dochodu swego, w większym dziś zostaie pieniędzy niedostatku, jak

przed kilku, lub kilkunaſtu lat bywał. Nie inną zapewne znaydzie tego przyczynę, jak w powiękſzonym na każdey rzeczy wydatku, ktoren koniecznie naſtąpić był powinien, w proporcyi powiększaiących ſię gatunkow pobocznych Podatkow, więcey powiem — Jeśli Podatkami pobocznemi narzucać Obywateli, i Mieſzkańcow Krajowych będziemy w proporcyi potrzeb Skarbowych, to nieſprawiedliwość pomnażaiących ſię Poborow i uciſk Podatku wzraſtaiący w proporcyi rozmnażanych Podatkow w teyże samey proporcyi niſzczyć będzie Krajowych Mięſzkańcow, i upadek Krajowym Mieſzkańcom przyśpieſzy — Proſty lecz iasny tu przytoczę przykład. Pod czas Luſtracyi Dymow znalazłem Szlachtę Po *trzyſta* nawet Złotych zaprzyſiężonego Dochodu maiących lecz suponuię Szlachcica *360.* Złotych Dochodu maiącego, nie maiącego, ani Żony ani Dzieci, ten nayſkromniey żyiąc naymniey funt mięsa na dzień ſpotrzebuie. Biorę proporcyą Taxy ſtosowną do Miaſta Krakowa naylepiey mi teraz prawie znanego, funt mięsa przed uſtanowieniem Podatku Skorowego był po groſzy *6.* dziś zaś podnieſiony do srebrnego groſza wypada tedy ztego; iż samego

Po-

Podatku Skorowego ow Szlachcic na samym tylko mięśieopłaca połtora grosza na funcie, co na Rok uczyni Zł: 18. gr. 7 i puł gdy tym czasem, gdy funt mięsa był tylko po gr. 6. mięso niekosztowało go na Rok tylko Zł: 73. a dziś taż sama iłość mięsa kosztować go muśi 91. Zł. z czego iawno widać iak wysoki Procent Obywatel na samym tyiko mięśio opłacá bo od 73. Zł: spotrzebowanych na mięśie, samego tylko Procentu Zł: 18. gr: 7 i puł opłaca, to iest, że kupuiący 500. funtow mięsa, samego Procentu za ktore dawniy 100. dać trzeba było, dziś po srebrnym groszu funt rachuiąc wypadnie zań dać Zł: 125. co uczyni Zł: 25. na 100. Procentu. — Coż dopiero mowić o łoiu, i innych częściach wołu, a nawet i o skorze na ktorą szczegolnie ow Podatek był nałożony. — Kalkulacyę tę własney każdego zostawuię ciekawości, a pytam śię czy procent, tak wysoki ktorego Obywatel koniecznie opłaca, w całości do Skarbu Rzepltey dochodzi? Okazałem już widocznie przykry Podatku tego ucisk, daiący śię czuć Kraiowym mieszkańcom. Chciałbym go widzieć uchylonym, i z Podatku tego wpływ do Skarbu uzymać, lecz iakim sposobem te dwie walczące z

sobą

ſobą przeciwności poiednać? Bo, aby tańſzą Taxę uſtanowić? trzeba opłatę z tey żywności ſkaſſować dla zachęcenia większey liczby Ludzi, do doſtarczania tychże żywności, gdyż ten tylko iedynie ieſt sposob do wprowadzenia tanności; uſtanowienie wyraźne Taxy przez Policyą nigdy nie ieſt i bydź nie może ſkutecznym sposobem do zmnieyszenia ceny onych, gdyż zniżoną uchwałą ichże ceny, a nieuchyliwszy wprzod opłaty na nie uſtanowione, albo chęć w bawiących ſię Profeſſyą Rzeźniczą uſtanie, albo też innego zręcznego szukać będą sposobu do odzyſkania włożonych na nie opłat. W Gazecie Narodowey i Obcey Nr. 3. z winnym uwielbieniem czytałem uwagi Polityczne, tak ślicznie do Naszych Kommiſſyow Porządkowych, Cywilno-Woyſkowych przyſtosowane, =. Dzieło tak piękne z ſiebie (a maiące w celu tak znakomitą uſługę dla Kraju, ktorey dotąd Polſką nieznała) umieszcza Autorow Onegoż w poczet tych Mężow, ktorzy ſobie chwalebnemi czynami nieśmiertelną ſławę, i wdzięczność serc tkliwych Rodakow iednaią; (lecz ieśli mi ſię godzi, do tak światłych Mężow uwagi, moie przydać; ſądziłbym, iż porządki dobre, tyle tylko

ko przez Kommissye nasze w Kraiu czynione bydź mogą, ile dobroć Konstytucyi, okazaniem własnych korzyści Kraiowym mieszkańcom, Onych zachęca, i oraz, iż te się maią w proporcyi pozwoloney Kommissyom exekucyi, a nie wproporcyi wielości przeyisanych Im Obiektow.

§. 10. Gdyby nawet skutki Podatku Stęplowego nayoboiętnieysze były; iużby tym samym naganie podpadał, że własności iego przeciwne są własnościom tym, ktore koniecznie i nieodbycie sprawiedliwego Podatku naturę czynią to iest aby był ogolnym, i iednym, powszechnie wszystkie Klassy Mieszkańcow Kraiowych dotykał w proporcyi czystego ich dochodu. — Podatek ktory tych Własnościow niema, iest niedoskonałym, bo ieśli niespada na wszystkie Klassy Mieszkańcow Kraiowych tym samym iest niedokładny, ieśli nie iest uproporcyonowany do ich czystych dochodow, iest błędnym a ieśli on umyślnie dla niektorych Klass Mieszkańcow iest stanowiony, staie się krzywdzącym takowe Klassy, i zawsze będzie niesprawiedliwym.

Jeśli

Jeśli więc Rząd Kraiowy ſpoſtrzegł, iż w tak licznych gatunkach Podatkow, niemaſz żadnego ktoryby wszyſtkich dotykał to raczey powinienby te niedoſkonałe, na ieden doſkonalszy przelać, a nie poboczne co raz nowe dla osobnych Klaſs ſtanowić, bo niemaſz Podatku pobocznego, ktoryby nawet opłacaiących iuż Skarbowi inne gatunki Podatkow, nie ſięgał; wypada więc iaſna Konkluzya, a oczywiście nie ſprawiedliwa że Podatek ten nawet z krzywdą innych cierpiemy, dla tego ſzczegolnie, aby on tylko choćby w małym nawet udziele na iedną ſzczegolnie Mieſzkańcow Klaſſę ſpadał.

Gdy ſię uwagą zaſtanawiam nad Papierem Stęplowanym do Manifeſtow, Pozwow, Memoryałow, Not, Dekretow, i t. p. potrzebnych, umyſł moy tkliwym przeięty ieſt uczuciem, iż ſprawiedliwość, ktorą Naywyżſza Kraiowa Opieka, darmo każdemu wymierzać powinna, tak znaczną Expensą poszukiwaną nawet od ubogiego Ludu bydź muſi, a ieśli pieniactwu prożnemu chcemy zagrodzić drogę, to nie tym ſposobem brać ſię przynależy: ſkutecznieybyśmy temu zaradzi-

radzili, przez uchwalenie praw, ktoreby trudne czyniły Urzędom i Magiſtratom Sądowniczym względność i przekupieńſtwo, a oraz większy rozciągaiące Rygor kary na nieſprawiedliwie do Sądu podciągaiących. — Cechy Skarbowe na miąry i Wagi Prawem przepisane niebywaią używane końcem faworyzowania temu, ktoremu ſię one cechuią, lecz końcem przeſtrzegania dla kupuiących ſprawiedliwości? podpadać rownie temu nakładowi by niepowinny. — Od Urzędow, Godności Doſtoieńſtw, ktore ſupponuię, iż w nadgrodę ſprawiedliwą znakomitych iakich zasług Kraiowi uczynionych dawane bywaią, brać opłatę, iedno ieſt, co taxować zaſługi czyie, iż te nie wate ſą zupełnie tey nadgrody, ktorą mu daiemy, a zaczym wymagamy po nim, aby naddatek ten natychmiaſt powrocił.

§. 11. Powiększenie Woyſka wzmacnia siły Krajowe; i piewiaſtkową przywraca Rzepltey Udzielność, i znaczenie, ztąd konieczna wypada potrzeba ukwaterowania Zołnierza, tak, aby lokacya Jego użyteczną Krajowi była, aby w kwaterunku Zołnierz niewygody, á mięſzkańcy krzywdy nie do-

znawali,

znawali, Dyzlokacya więc Woyſka na pograniczach przypaść muſiała: á Miaſta, Miaſteczka, i Wsie same pograniczne tylko ciężaru Inkwaterunkowego doznawać muſzą. Znoſzą go ſłodko, bo dogadzając dobru powſzechnemu Rzepltey, własne znayduią oraz beſpieczeńſtwo, ktore chyba ci tylko cenić nie umieją, ktorym miłość i całość Oyczyzny ieſt obojętną. Lecz gdy mieysca takie znoſzeniem w naturze Inkwaterunku z osobiſtey wygody ofiarę całemu czynią Krajowi, ſłuſznaby rzecz była, aby w okoliczności takiey, cały powſzechnie Kray tyczącey ſię Skarb Rzeczypltey koſzta te zaſtępował, ktore dziś mieysca okryte Woyſkiem ſkładać nadto muſzą, i same ſzczegolnie dwojako cierpią, i przez Inkwaternnek ponoſzony w naturze, i przez koſzta na tenże łożone. Nie ieſt to w partykularnych mocy publicznym potrzebom ze swego majątku dogadzać, lecz raczey Rządu dobrego koniecznym ieſt obowiązkiem, aby powſzechnie na wſzyſtkich w ſprawiedliwym udziele ciężar podobny rozłożył, owſzem wyłączeniem kogo od podobney ſkładki popełniłaby ſię nieſprawiedliwość. Cesarz Nieboſzczyk Jozef II. tym końcem uſtanowił pewny rozkład nakładu tey natury na Miaſteczka, i Wsie

wolne

wolne od lokacyi Woyſka aby tym ſposobem nie ciſnął zbyt mieysca obsadzone Zołnierzem, i oddać Mu w tey mierze ſprawiedliwość przyſtoi, chociaż udoſkonaleniem ſkuteczności, tak piękney Uwagi, rożnić ſię od Niego możemy to ieſt, zaſtępując Składkę podatku pobocznego na ten koniec uſtanowionego, przez koszt Skarbu Rzepltey, ktory w podatek gruntowy zajętym bydź może. Nie przekładam ja tu nic nowego, okazując iż koszt na utrzymywanie Kwaterunku, ze Skarbu Rzeczypltey ieſt ſprawiedliwy: wſzak beſpieczeńſtwo granic Rzepltey wymagą aby Miaſta pograniczne dobrze opatrzone były, i ubeſpieczone, więc Skarb Rzepltey, nie tak przez wzgląd dla Miaſt, lecz przez własny Dobra powſzechnego Intereſs Expensa te przyjąć powinien. — Czytaymy Konſtytucye 1768. i 1775. Roku znaydziemy, iż Stany na wybrukowanie Ulicy Praſkiey 40,000 Zł. ze Skarbu Koronnego póty wypłacać co Rok kazali, poki ta zupełnie wybrukowaną nie będzie, á daley taż Summa na Reparacyą Moſtu łożona bydź miała, Konſtytucyą tą okazuje, iż stany ze Skarbu publicznego, tak znacznego wydatku na partykularne dobro jednego Miaſta łożyć nie wzbraniali ſię, co zapewne

party-

partykularną ſkładką snadniey do ſkutku przywieść by przyſtało, jak Miaſtu *n. p.* Krakowowi prywatną, Składką publiczne Expensa Inkwaterunku utrzymywać ktore bliſko do 80,000 Zł. corocznie koſztować będzie, oprocz Expensy na Pościele, ktora do 37,030. Zł. wynosi. Miaſto Krakow z Kazimierzem, Stradomiem, Kleparzem, i Przedmieściami, inkwateruje u ſiebie Regiment 2gi pieżſzy Szeffoſtwa JW: Generał: Majora Wodzickiego w zupełnym Komplecie swoim będący, z ktorych 2. Kompanie to ieſt *361*. Głow, rachując w to i Kapitana Inſpękcyą maiącego, i Officyerow, w nikczemnym po: Jezuickim Klaſztorze ſię mieści, ktorego utrzymywanie roczne koſztuję Miaſto 18,792. Zło. w Mieście ieſt 183. Głów co koſztuie Miaſto 5868. Zło. procz Kompanii Artyleryi w Nim konsyſtującey. Kazimierz i Stradom mają u Siebie po Kwaterach 414. głów ktore koſztują 11,476. Zło. rocznie Kleparz z okolicami 482. głow jeśli ſię nie mylę co kosztuie rocznie 36,000. kilkaset Zło. — Składa ten Podatek Miaſto, ſkładają go i Szlacheckie Domy, ale nadal trudno będzie nie czuć tak znaczney opłaty, á ściągnąć Regiment, lub dzielić go; gdy ten uſtawnego Exercerowania ſię potrzebuie, byłoby niebeśpiecznie.

§. 12. Oprocz traktowanych w tym piśmie Podatkow, są ieſzcze rozmaite, z ktorych Skarb Rzepltey, albo nic wcale nie korzyſta, albo w cząſtce jakiey bardzo małey; takiemi są *Kanon*, *Spisne*, Petyty gwałtownie przy wybieraniu Dzieſięcin wymagane, *Miarki*, á naoſtatek nakłady ſzczególne *ad Mensam Epiſcopalem* wybierane; pod które to Podatki teraz odemnie wzmiankowane, podciągnięte ieſt nie tylko całe w ogół niżſze Duchowieńſtwo, ale nawet i Szlachta, która Woytoſtwa, Sołectwa, Dzierżawy, lub dożywocia jakie w Dobrach Duchownych, jakimkolwiek prawem poſiadają, á niemniey i Chłopſtwo Dobr tey natury, Podatek ten w równey proporcyi ſkłada te drobne Podatki tayne dotąd Rządowi naszemu; powiększone zoſtały rozłożeniem na Dymy wſzelkiey Klaſsy Mięszkańcow w Dobrach Duchownych będących, nałożone na Duchownych *Subsidium*, którego proporcya (może rożna ieſt w rozmaitych Biſkupſtwach) lecz u nas w Wojewodztwie Krakowſkim po 6. Złotych z Dymu jednego, samego *Subsidij* opłacają. Tabelle oſtatniego Intraty zaprzyſiężenia, w Roku 1789. ułożone zaſpokoić ciekawych w tey mierze potrafią, i przekonać oraz, o praw:

o prawdzie tu przezemnie pierwſzy raz na widok powſzechności przełożoney.

Nie winuię bynaymniey JWW: XX. Biſkupow (i nikt ściśle zaſtanawiaiący ſię uwagą nad rzeczą, winować Ich nie może) bo koniecznie wypada, iż wkładając na kogokolwiek bądź Podatek jaki, ieſt to zniewalać go, aby nakład któremu on podpada, na innych odzyſkiwał, i takiemi są wſzyſtkie gatunki Podatkow: á chcieć nacisnąć kogo Podatkiem, i zakazać mu oraz ſtaranność odſzkodzenia ſię, jedno ieſt co chcieć w korzyści z niego odbieraney, widocznego upadku jego żądać: przesadzenie proporcyi rozkładu tego, także uſprawiedliwić winienem; gdyż nagłe roboty, dokładnemi bydź nigdy nie mogą. — Oświadczam ſię publicznie, iż zamiarem moim nigdy nie ieſt (uchoway Boże) nikogo prywatą dotknąć, lecz szczególnie *Abusa* czyli nadużycia te wytknąć, ktore Krajowi są szkodliwe, i którym Rząd dobry nadal zapobiegaćby powinien; á piſząc o wſzelkich innych mnie wiadomych, zamilczeć to jedno byłoby prywatą.

Szczu-

Szczupłość Pisma tego nie dozwala mi ściſłą tu wyłuſzczyć Kalkulacyą, okazuiącą proporcyą między oddawaną do Skarbu Rzepltey Summą pod Tytułem *Subsidij*, którego Rozkład na partykularnych w Dobrach Duchownych Poſseſsye swe maiących do 26. Procentu od 100. wynosi, á między Summą wyni.. iącą z Podatku 20. nawet i 10. groſza z Dobr Duchownych do Skarbu Rzeczypltey oddawaną, gdyż ta Kalkulacya oczywiścieby dopiero okazała proporcyą między wpływającą corocznie do Skarbu Rzepltey Summą 600,000. pod Tytułem *Subsidii*, á między Summą z Rozkładu na partykularnych tegoż gatunku Podatku wynikajcą. Nigdy Podatki pobocznie nie uwielbiam, dla przyczyn wzwyż wyrażonych; lecz ciekawybym był wiedzieć, wieleby też przybyło na Rok Intraty do Skarbu Rzepltey, gdyby N:N: Stany dla własnego przekonania ſię na raz jeden uſtanowili, aby Xięża, Szlachta, i Chłopi w Dobrach Duchownych *Subsidium* ſkładający, nie oddawali Go na Ręce Zwierzchnościow Duchownych, lecz proſto za kwitami Exaktorów do Kaſs Rzepltey; wſzak w tym przypadku żaden Duchowny szeląga więcey nie doda, nadto co Roz-

kład

kład przez Nich uczyniony Im przepisał, á jednak Summa *Subsidii* znacznie się powiększy, nie wątpię.

Zostawuię to każdego ciekawości, gdyż nie sama tylko w tey mierze czyniona Kalkulacya wady tego Rodzaju Podatku okazuje, i do konieczności nowey onego Reformy pociąga; ja zaś starałem się tylko w Piśmie tym dotknąć wszystkie wiadome mi objekta, które będąc z siebie Krajowi szkodliwe, potrzebują bydź wgłębiane, i ile możności przez Prawodawców przekształcane; Iest to bez wątpienia Część Ekonomiki trudna do wykonania, bo prywatny Interess, publicznemu zagradza drogę, á wdawszy się w godzenie tych dwoch z sobą walczących stron wsparcie mniemania powszechnego zbyt słabe zazwyczay bywa. — W ogolnym podobnych okoliczności przetrząsaniu, Narod prędzey własne korzyści postrzega, i prędzey uwielbia Duch podobney Ekonomiki, lecz w roztrząsaniu Szczegułów Duch stronności, prawdę uyrzeć w swey świetności nie dozwala, i powstaje przeciw usiłującemu one z pożytkiem powszechnym orzeistaczać.

§. 13.

§. 13. Tutay sądzę bydź nayprzyzwoitſze mieysce, namienić też o Kontrebandach, i Monopoliach, tak wielce Ludzkości przeciwnych, ſpokoyność powſzechną nadwerężaiących, przeciwiaiących ſię wszelkim Prawom ſprawiedliwości i Celowi Polityki samey. Podrożny, i kupczący bywa dla nich przytrzymywany, przetrząsany, i taxowany, aż do uprzykrzenia,. Nienasycone Łakomſtwo czuwa po wſzyſtkich Traktach i Brzegach Rzek dla nieſłuſznego wydarcia Obywatelowi jego własności, którą handlować ma Prawo od samey natury sobie nadane. Tyle Rąk wydartych Rolnictwu i Rękodziełom; tyle Magiſtratur uſtanowionych końcem zagrzebania przemyſłu i wykonania naywiększych nieſprawiedliwości, tyle Rewizyi, wizyt, Ewaluacyi Arbitralnych, napaści, á do tego zniewag rożnego gatunku, groźba nawet Konfiſkaty, nie sąż one zbyt dzielnemi pobudkami do utworzenia Niewolniczey nędzy w wolnych nawet Obywatelach! Te prawdy są z ſiebie zbyt jasne i okropne, á przecie przesądem powſzechnym uſprawiedliwiane, i w Krajach oświecaiących ſię z ochydą cierpiane.

§. 14. Przebiegłszy uwagą wszyftkie niemal gatunki Podatku pobocznego, należy mi tu jeszcze dotknąć jeden, który pozorem swoim zdaje się bydź nayfprawiedliwfzym, ale wfzelako do zamierzonego kresu nie dąży, to ieft Podatek nałożony na Dziefięcinę Produktów Ziemnych; bo Podatek tey natury nie będąc nałożony na dochod czyfty, odłączny od innych wydatków, lecz tylko arbitralnie na dziefiątą część produktów każdego w fzczegolności Obywatela, ztąd koniecznie wypada że Właściciel płonnego gruntu, z którego aby miał Zło. *100.* mufząc w niego włożyć Złł. *50* rownie go opłacać powinien do Skarbu corocznie po Złł. *10.* jak Właściciel maiący grunt żyzny czyniący mu także Złł. *100.* w który wkładać tylko mufiał Złł. *20.* Coż z tego wynika? oto nierowność ciężaru Podatku zniechęcaiąca Właścicielów płonnych gruntów, aby mniey iak zwyczaynie w ulepfzanie gruntów swych wkładali, przez co by też Intrata fię zmnieyfzała, i przemyfł z Rolnictwem by upadał. — Ztąd widocznie błąd podobnego Podatku fię okazuie, bo Podatek nie do Zyfków, lecz do czyftych Dochodów uproporcyonowany bydź powinien; *Powfze-*

ichne

chnè Prawidło iest Polityki, iż Podatek każdy na przemyśl i na Rolnictwo nałożony, niszczy oneż, i do schyłku je koniecznie wieść musi, do tego, mnogość gatunków Podatku, nieoddzielnie od Systematu podatków Pobocznych, naynieznośnieyszym iest ciężarem dla podatkuiących, dla Skarbu, i dla całego w ogoł Kraju. Obywatel płacący jeden tylko Podatku gatunek wyrownywaiący ilości tych rozlicznych, wolny byłby od napaści, przetrząsania, i kłotni, które każdy gatunek Podatku na niego ściąga, Skarb zaś biorąc też samę ilość pieniędzy przez jeden gatunek Podatku, coby odbierał przez rozliczne wpływy, odbierałby całkowitą Summę, bez potrzeby upłacania z niey części 5. lub 10. na Dozorców corocznie wychodzącey, Kray nakoniec zmnieyszeniem liczby Celników, Strażników, Pisazzòw, i Dyrektorow myt powiększyłby liczbę Rolnikòw, Rzemieślnikòw, Zołnierzy, i Ludzi zdatnych do Usług.

ZAKONCZENIE.

Przebiegłszy krotko te rozliczne gatunki pobocznych Podatkòw u nas będące; okazawszy złe skutki z nich na Kray cały spływające, dowiodłszy

niesprawiedliwość koniecznie, i nieoddzielnie Im towarzyszącą tak w Ich Poborze, jako też i w Ich Rozkładzie, mam honor krotko treść Uwag w tey Pierwszey Części zawartych, zebrać ktore jaśniey nierownie wyłuszczą, w jakiey proporcyi te rozliczne pobocznych Podatkòw gatunki na Obywatelòw i innych Kraju mięszkańcòw spływaią, a oraz w jak małey cząstce Skarb Rzeczypltey z nich zasilony bywa, ktòre nigdy nie odpowiadaią uszczerbkom, w Dochodach czystych przez Podatkuiących poniosżonym. Mowiłem wyżey w §. 1. iż Podatek nieco innego iest, tylko udział iedney części własności swoiey dla obrony, i zachowania reszty oneyże, zkąd dwie wyniknęły prawdy: pierwsza że nikt inny Podatku dać nie może, tylko ten co ma swoją własność, druga że więcey posiadaiący, więcey też dać może —Daley dowiodło się, iż Podatek ten tylko sprawiedliwym nazwany bydź może, ktory powszechnie wszystkie Klassy Mieszkańcòw Krajowych w proporcyi czystego Ich dochodu dotyka — Teraz pytam się, czy takiemi są Podatki Poboczne i co do Definicyi, i co do Ich rozkładu? — Aże złym Rozkładem Podatkòw, niemniey Podatkuiących niszczemy,

czemy, jako i przesadzeniem Onych; zarządzenie Onegoż nieobojętnym ieſt punktem Teoryi Admiuiſtracyi Skarbowey; á gdy zarządzenie to, czyli proporcyonalny Rozkład Onego, w Podatkach Pobocznych ieſt niepodobny do wykonania, jasna sama z ſiebie wypada prawda, iż Te ile możności zwolna, ſtopniami idąc, zlewać na jeden ogólny, powſzechny, to ieſt gruntowy należy. W (§. 2.) było iż Podatek poboczny dwojako uważany bydź może: raz gdy Ten ieſt na Osoby nałożony, jakim ieſt u nas Pogłowne Zydowſkie, drugi raz gdy ten rzeczy pod opłatę podciąga, jakim są inne wſzelkie gatunki tak, zbytecznie w Kraju zamnożone i wkorzenione —. Pogłówne (§. 3, tak Arbitralnym ieſt Podatkiem, iż ſprawiedliwy Onego Rozkład ieſt niepodobny, á ogólny nakład byłby nierozsądny, Luſtracya onego ciężka i kosztowna. — Podatek na ſpotrzebowanie Rzeczy pierwszych potrzeb, (§. 4) Kogoż nayiſtotniey dotyka, jeśli nie Lud Ubogi, który bez tychże potrzeb koniecznych obeyść ſię nie może? Jego ſkutki niebeſpieczne, bo przez poddrożenie rzeczy, z których poddrożenia Rolnik nic nie korzyſta, ludność (która zawsze do równey wagi z łatwością lub trudnością wyżywienia

wienia siebie dąży) zmnieyszać się też powinna — Podatek taki źle iest urządzony, bo ubogi z Familią, niszczy się w opłacaniu Go, á Bogacz ciężaru tego wcale prawie nie czuie chyba w zmnieyszającym się Remanencie Dochodów. — Nakład na wywoz rzeczy pierwszych potrzeb (§. 5.) złe skutki za sobą ciągnie; nikt bowiem wątpieć nie może, iż wszystko to, cokolwiek wolność Handlu tey natury ścieśnia, Rolnictwo ciśnie, Handel zagradza, Przemysł tłomi, Ludność tamuie, zgoła Kray cały wsrzód obfitych żyznośei swoich uszkadza. —

Podatkiem na wywoz rzeczy ku wygodzie służącym (§. 6.) własnych ciśniemy Rodaków, w mniemaniu iż Go Obcy opłaca á chciawszy pod niego zagranicznego Kupca podciągać, wkrotce Krayby jeden znakomity wpływ pieniędzy utracił á przez zatamowanie sprzedarzy swych produktów przemysł w Krajowych Rękodziełachby upadł, i w krótce ogołocilibyśmy się z Dobrodzieystw natuzy á razem i zprzemysłu — w Cłach (§. 7.) co za fałszywą Kalkulacyą widzę? gdyż te mniey powinny bydź względnie do Systematu Skarbu uważane, jak

raczey

raczey do Spekulacyi Handlu ſtosowne, albo dźwigając Go przez ułatwienie Mu wpływu, albo też zbytni wpływ zagranicznych produktòw ktòre w Kraju bydź mogą, wſtrzymując; lecz i w tym drugim przypadku, ściſła potrzebna ieſt uwaga i oſtrożność, abyśmy czasem przeciwnego zamiarowi ſkutku nie doznali. — W Podymnym (§. 8.) uproporcyonowania żadnego, nákładu tego z czyſtym Mieſzkańcòw dochodem nie widzę, á boleję patrząc na konsekwencye Onego. — Skorowy (§. 9.) zamiaſt opłaty Rzeźnikòw ſpada na żywności pierwſzych potrzeb i na *ultimum Consumentem*, á jeſzcze w jak wygorowanym Procencie ? — Stempel (§. 10.) odpowiadaż Celowi Rządowemu i szczęśliwości każdego w szczegolności Mieſzkańca ? Kwaterowe (§. 11.) Ktożo płaca jeśli niepartykularni Miaſta lub Miaſteczka Obywatele ? za kogoż ? jeśli nie zaſtępuiąc wydatek ktòry ſprawiedliwie Skarbu Rzeczypltey iść powinien jako na Dobropowſzechne Kraju całego, á nie szczegolnie Miaſta lub Miaſteczka tego, które Oſiarę z ſiebie powſzechności czyni, tym samymże ciężar Inkwaterunku w naturze dźwiga; Do tego, opłata tey natury widocznie przeto niszczy tych co ją ſkładają — Coż

za

za korzyść ma Kray lub Skarb Rzeczypltey, z ucisku Obywatelów przez szczegolne Podatki (§. 12.) opłacaiących się partykularnym, które Arendą lub Monopolią *Subsidii* nazwać się mogą. — Kontrebandy i Monopolia (§. 13.) spokoyność powszechną nadwerężaią, oraz sprawiedliwości, wszelkim Prawom, i Celowi Polityki sameysą przeciwne. Podróżny, i kupczący bywa dla nich przytrzymywany, przetrząsany, i taxowany aż do uprzykrzenia, tak że zdaje się widzieć ową chciwość czuwającą nad Granicą i po Brzegach Rzek dla dzielenia się majątkiem cudzym, którego własność, Prawem społeczności każdy ma sobie zabespieczoną.

Podatek 10. 20. i 30. grosza (§. 14.) iest jeden który zbliża się do Podatku owego prostego, na grunta nałożyć się mogącego, lecz i ten rozmaitym Arbitralnościom podpadłszy, nie iest stosownym do czystego Obywatelów Dochodu, gdyż w nim wiele Idealnych częstokroć Zrzódeł dochodow wyszukiwano; między rozgatunkowaniem Ziemi, i rozmaitym w uprawie Oney koniecznie potrzebnym kosztem, stosunku żadnego nie czyniono, á co koniecznie iest potrzebne, bo Właściciel

plonnego

płonnego gruntu (chociaż obszernego) z ktòrego aby miał Złł. 100. musi *n. p.* w niego włożyć Złł. 50. bardziey uciśnionym będzie, jak Właściciel buynieyszy grunt maiący (choć mnieyszy) z ktòrego aby miał Złł. 100. na Expens uprawy Onego, łoży tylko Złł. 20. gdy tym Obydwom od sta Złł. Dochodòw swoich po 10. do Skarbu Rzeczypltey oddać przyidzie. — Mowiło się w (§. 14.) iż Powszechne Prawidło Polityki iest, że Podatek każdy, na Rolnictwo i Przemysł nałożony, niszczy Oneż, i do upadku ie wiedzie, á mnogość gatunków Podatku, nieoddzielną od Systematu Podatkòw pobocznych będąc, naynieznośnieyszym iest ciężarem dla Podatkuiących.

Prosty tu przytoczę przykład zawieraiący w sobie ogòlną Kalkulacyą Expensy Szlachcica w Mieście bawiącego, bez Zony i Dzieci (ktòrego supponuię mieć 5,000. Złł. dochodu) ktòry jaśniey okaże proporcyą między Podatkiem dziesiątego grosza do Skarbu Rzepltey oddawanym, á Podatkami Pobocznemi innym Wspołmieszkańcom, na wszystkich potrzebach swoich opłacanym z ktòrych cząstka tylko do Skarbu Rzeczypltey wpływa. * *Obacz na końcu w Tabelli.*

CZĘSC DRUGA

WSTĘP.

PODATKI koniecznie są potrzebne dla utrzymania Sił Krajowych, dla wewnętrznego i zewnętrznego Interessow kierowania, dla zabespieczenia spokcyności powszechney, i bespieczeństwa Osob, i majątkow wszystkich Klass Mieszkańcow; lecz z drugiey strony pamiętać nam należy, iż Te wielki stosunek mają z Ludnością, Rolnictwem, Handlem, owo zgoła, z tym wszystkim cokolwiek zrzodłem obfitości Krajowey nazwać się może, przeto nie można nadto bydź ostrożnym w urządzeniu, w rozkładzie i uproporcyonowaniu, á nawet i w samym Poborze Onego. Nim jednak w Tey drugiey Części będę miał honor myśli moje w tey mierze przełożyć, sądzę bydź rzeczą konieczną niektore tu jeszcze Uwagi ogolne dodać tyczące się Podatkowania.

Pon-

Ponieważ Podatki wybierać należy z czystych Dochodow Krajowych Mieszkańcow; Rząd przeto zawsze baczność mieć powinien, aby Te nigdy nie tamowały Zrzodła Onych, jakiemi są, Populacya, Rolnictwo, Rękodzieła, i Handel, á gdy arbitralny rozkład Onych, i przykrość Poboru ktorym te do Skarbu Rzeczypltey wpływ mają nieznośnemi są zwyczaynego Podatkowania przywarami, ktore koniecznie i nieodbicie uchylić należy: ścisłym iest Rządu Krajowego obowiązkiem starać się wprzod jak naydokładniey poznać Stan istotny, Siły i Liczbę Podatkujących, i Obsitość Krajową, do ktorych Rozkład Podatku stosować należy: inaczey Podatek nie będzie odpowiadał swemu zamiarowi, ktory jedynie stanowi się Celem zachowania i zabespieczenia sobie reszty Majątku, poświęcając część Onego dla udziału Dobra powszechnego, á nie końcem niszczenia Podatkujących.

Przyśpieszamy upadek Narodowi Całemu, jeśli Dochod Skarbu Rzepltey (arbitralnym rozkładem uchwalolony) nie będzie umiarkowany w proporcyi Dochodow powszechnych Podatkujących, bo w tym przypadku wpływ do Skarbu Rzepltey

osusza

osuſza źrzodła Dochodow partykularnych, i bez uſtannie Narod z pienięddzy wycięcza. Z czego więc, konieczna wypada potrzeba naydokładniey-ſzego poznania Dochodow czyſtych Krajowych Mieſzkańcow.

Podatki nigdy ſłuſznie wymagane bydź nie mogą z rzeczy pierwszych Człowieka potrzeb, tylko szczegolnie, z zbywających, ktore innym udzielane, jemu samemu czyſtą korzyść przynoszą — Rola doſtarcza takowe rzeczy w proporcyi ſtaranności Rolnika, ktory ſię sam z łona Jey obżywia, i pierwſze materyały przemyślney Ręce do wyrabiania doſtarcza na okrycie siebie, i wielu innych. = Płod więc Ziemi, i Praca Ludzka nieoddzielnie z sobą ſpojone, pierwſzym są Zrzodłem Obfitości Krajowey; w proporcyi powiękſzającey ſię Populacyi, pomnaża ſię liczba Rolnikow, Rzemieślnikow, i: t: d: w proporcyi Rzemieślnikow, rosną Manufaktury, á ſtosownie do Tych kwitnie Handel.

Nacisnąć Rolnika Podatkiem, á zagrodzić Mu drogę do odszkodzenia ſiebie, ieſt to obrzydzić Mu Rolniſtwo, i zniewolić Go do opuſzczenia

Roli,

Roli, przez co wpływ z Rolnictwa zmnieyszać się zrazu będzie, á naostatek całkiem ustanie; Nacisnąć Podatkiem Rzpltey Rolnika, i zniewalać oraz inne Klasy Mieszkańcow do wybierania z tegoż Rolnika Podatki rozmaitemi kanałami, iest jedno co zachęcać Go do Rolnictwa, á wycięczać Go przytym rożnemi sposobami z pieniędzy, ktoreby Ten w ulepszenie Roli wkładać mogł'

Podatek z gruntu wyprowadzany, nie tylko est Podatkiem naysłusznieyszym, nie tylko nayłatwieyszym do sprawiedliwego uproporcyonowania, ale nadto, wszystkie Klasy Krajowych Mieszkańcow w proporcyi dotykać będzie w ten czas, gdy Rolnik opłacający Podatek Gruntowy, od innych wszystkich Pobocznych gatunkow oswobodzony będzie, ktore to Gatunki Podatkow, nibyto na insze Klasy Mieszkańcow nakładane, ale w rzeczy samey, i na Rolnikow spływają: bo gdy *n. p.* Rzeźnik, Piekarz, Browarny, Gorzalniany, Kupiec Podatkami naciśnieni zostaną, Ci dla odszkodzenia siebie (opłacając Podatki Poboczne) na Rolniku konsumującym też Rzeczy, Podatki owe z prowizyą potrącać sobie będą: Gdy tym czasem

oswo-

oswobodziwszy Kray z pobocznych Podatkow, Rolnik przeciwnie wſzyſtkie inne Klaſsy w Podatkowaniu rownie trzymać będzie.

A lubo zdaje ſię, iż Podatek na Grunta nałożone, ſpływa poniekąd na Pracę, i na Przemyſł Rolnika, ktory, aby Zyſk z Roli odebrał, pracę i Przemyſł łożyć powinien; z tym wſzyſtkim Nakład takowy wcale w Uczeſtnictwo Gruntu, pracę i Przemyſł Rolnika nie podciąga. Gdyż dwie Role rożnego Gatunku Ziemi, rożney międz y sobą rozległości, rożną także Pracę od Rolnika wymagaiące, á jednoſtayną Obfitość obydwom tym Goſpodarzom przynoſzące, rownemu rozkładowi Podatkowania podpadną. Przez co oczywiście okazuje ſię, iż Podatek Gruntowy, już nie ieſt w proporcyi Pracy i Przemyſłu Rolnika, lecz w proporcyi Dochodu odbieranego. Do tego; Rozkład Podatku Gruntowego czynić ſię zwykł i powinien, w proporcyi wiadomego Dochodu czyſtego, á przeto, ſłuſznym i ſprawiedliwym Rozkładem, nazwać ſię może: gdy tym czasem z niewiadomego Zyſku Pracy, i Przemyſłu ſzczegolnie, proporcyą do ſprawiedliwego Podatku Rozkładu wynaleść nie podobna.

Co się zaś Bankierow i Negocyantow tycze, nie sądziłbym nigdy bydź rzeczą z Interesem zdrowey Polityki zgodną, pod Poboczne Podatki Tychże podciągać; bo Podatki nie mogące bydź stosowne do Proporcyi niewiadomych Ich Dochodow, byłyby Podatkami Arbitralnemi, niesprawiedliwemi, i odstręczającemi tychże od zamieszkania w Kraju. Bankierowie i Negocyanci głownemi są Ajentami Bogactw Krajowyeh; Ta Klassa Mieszkańcow bardzo iest użyteczna Krajowi przez to samo, iż Ci, nieprzestannie przez własny Interess z Dobrem Kraju pracują, á przeto są użyteczni. Tych więc od Pobocznych Podatkow uwolnićby przystało. A przeto Professya Ich więceyby miała znaczenia, á kredyt, ktory jedynym Ich iest Zywiołem, pzzez względność tę bardzieyby się powiększał. Radziłbym aby Ci, táką tylko, Składkę do Skarbu Rzepltey oddawali, ktoraby w proporcyi Ich dostatkow przez dobrowolne ich podanie i zaprzysiężenie oznaczoną była. W tym przypadku Rzeczplta dałáby Tymże jasny Dowod ufności, htorą w Nich poklada; á z drugiey strony Interess tychże Bankierow utrzymywania kredytu publicznego, i oraz Interess okazania obfitość Dostatkow swoich, zabes-

pieczy-

ſpieczyłoby nawzaiem Rzeczpltą od jakowegoś ze ſtrony Ich fałſzu, nierzetelności, i krzywoprzyſięſtwa.

Jedna mnie w tym momencie Uwaga na myśl przyſzła; to ieſt: że Interesem Bankierow będąc, aby rzeczywiſta ilość Ichże pieniędzy była Publiczności ukryta, żatym nie widziałbym nawet potrzeby, z dobrowolnym Ich majątku zeznaniem, przyſięgę połączać; tym bardziey jeſzcze gdy przez tenże sam Interes, Bankier dla okazałości, przepychu, i tym większego sobie zjednania kredytu, w dobrowolnym Majątku swego podaniu nie tylko dalekimby był, od utajenia części jakiey onegoż, ale nadto, jeśliby Maſsę Majątku swego, niewiadomą publiczności chciał uczynić, toby chyba wysokim oſzacowaniem ſiebie przewinił. Lecz i w tym przypadku dwie znayduię z sobą walczące przeciwności, będące temu Projektowi na przeſzkodzie; jedna ze ſtrony samychże Bankierow, ktorzyby gotowi byli większą nierownie Summę w przypadku gwałtowney jakiey dla Kraju okoliczności do Skarbu Rzepltey ofiarować, jakby pod Taxę (acz dobrowolną) podpadać: drugą, ze ſtrony tych wſzyſtkich ktorzy nie znają co to ieſt Bankier, Nego-

cyant Kredyt, Wiara publiczna, nakoniec i Ufność, ktore koniecznie i nieoddzielnie z sobą są ſpojone. Bankierow nayusilnieyszym ſtaraniem być powinno, aby w niepośląkowanych poſtępkach swoich publiczności nieodmienne Dowody dawali dobrey Wiary, Poczciwości, Charakteru Duszy, i Sentymentow swoich; Rządu zaś dobrego, aby wziętość Bankierow i Negocyantow (podług rzetelności Tychże, i użyteczności i Krajowi) w publiczności utrzymywał.

Gdyby kiedy podobna myśl u Nas w Kraju, w jakimkolwiek bądź kſztałcie uſkutecznioną była, dwa wielkie z tego wynikłe widziałbym Pożytki; pierwſzy, iż Profeſsya Bankierow w większym nierownie u nas była by, upoważnieniu i wziętości jak dotąd zoſtaje, co nie mały ma wpływ z Handlem; drugi, iż Stan Bankierow, i Negocyantow będąc poniekąd tym ſposobem przez Rząd Krajowy upoważniony, i pozwolone sobie mając Prerogatywy wcale odmienne od Stanu Szlacheckiego, widzielibyśmy mniey daleko Ludzi porzucających Profeſsye ſwoje, á mogących bydź Krajowi w nich użytecznemi, ktorzy dziś, przez to, iż żadnego w Kraju znaczenia nie mają, lub przez brak wziętości, kre-

dytu,

dytu, lub pomocy, Profefsye swe porzucają, Kondycyi swojey fię wftydzą, o Szlachectwo, Tytuły, Doftojeńftwa, i Urzędy fię nawet dobijają: gdy tym czasem przez rozsądne Rządu Krajowego Urządzenie, Oni ftaćby fię mogli podporą Miaft Kupieckich, i Handlownych, ktore Ci, dla przyczyn tu pomienionych, lub dla niedoftatecznego oświecenia fię, i przebiegłości w Nauce Handlowey, opufzczać są zniewoleni.

§. 1. Już tedy z tego, co fię dotąd mowiło jasno fię okazuje, jak *wfzyftkie gatunki Podatków pobocznych więcey nierównie dla Kraju są fzkodliwe jak użyteczne: z czego oczywifty wypada wniosek, że iftotny i jedyny Podatkowania fpofob ieft ten, który zgodny ieft z Syftematem dziś powfzechnie przez Polityków zachwalonym, Podatku Proftego na grunta nałożonego*, Ktory szczegolnym będąc zrzodłem wszelkich Bogactw Krajowych, nie pośrzedniczo też i jedynie dźwigać powinien ciężar wszyftkich Podatkow. — I lubo na samych tylko Właścicielow gruntowych, Podatki te zdawałyby fię być nałożone, z tym wszyftkim, *ponieważ nie na same tylko rzeczy*

pierwszych potrzeb, ale nawet i na rzeczy ku wygodzie służące Podatki te byłyby rozciągnięte, przez to samo, wszystkieby Klassy Obywatelow dotykały, spływaiąc na nich w stosunku do Ich zyskow i do Ich możności. Ci co nic nie posiadaią przykładaliby się nieznacznie do tegoż Podatku przez same spotrzebowanie czyli konsumpcyą, á ci co grunta posiadają, opłacaliby go w proporcyi swoich Dochodow, — *Taxa gruntowa będąc proporcyonalną nie do Intrat lecz szczególnie do dochodów czystych z wszelkich produktów Ziemnych wynikłych;* tym samym nie tylko na same rzeczy pierwszych potrzeb ale nawet i na rzeczy ku wygodzie służące, rozciągniętą będąc, dotykałaby wszystkich Obywateli w proporcyi używania tychże produktow, to iest bogatszych więcey, uboższych zaś mniey.

§. 2. Iest to nieoddzielną Podatku każdego własnością, dać się Podatkuiącemu uczuć: ale własność ta nie iest jednakowey mocy w każdym gatunku Podatku, w jednym dzielniey w drugim zaś słabiey dotyka. Dobrego to Rządu dziełem iest wybor należyty i rozporządzenie dobre uczynić;

nić: bo jeśli Podatek nałożony na Lud prosty, w tym przypadku Gmin drożyć swą usługę będzie zniewolony; lecz i tak ciężko mu będzie tym sposobem włożony na siebie Podatek uzbierać, i gwałtowna potrzeba wyżywienia siebie nie będzie mu dozwalała drogo swe cenić usługi; z drugiey strony z podwyższeniem ceny roboty Rzemieślnika majętnieysi zmnieyszać będą zbytnie potrzeby i Rękodzieła upadać będą, przez co Rzemieślnicy nierownie więceyby stracili, jak przez podwyższenie ceny robot swych zyskaćby mogli. Gmin więc aby nałożony na siebie Podatek opłacać mogł, musiałby część onego w nieznacznym podwyższeniu ceny robot swych i w uymowaniu własnym potrzebom, opłaty Podatku szukać. W Podatku zaś gruntowym to się nie dzieje; bo gdy Podatki prosto są nałożone na grunta, Podatek ow stanowi im cenę ich Produktow.

Potrzeba używania tychże Produktow będąc dzielnieyszą nad potrzebę przedaży, zniewalać koniecznie musi nie maiących swe Grunta do uczestnictwa tego nakładu: á tak ten rozkład Podatku z zupełną dokładnością sam się zrobi.

§. 3.

§. 3. Pożytki z Ustanowienia jednostaynego Podatku są zbyt obsite. Obywatel oswobodzony zostanie od naprzykrzania się rozlicznego Dozorcow doglądaiących Poboru tych rozlicznych Podatku gatunkow, ktorych wglądanie daleko iest dla Obywatela przykrzeysze nad sam ciężar Podatku. Skarb ogołoconym będzie z Wspołczesnikow Dochodu Swego, ktorzy w tak znaczney części z Niego użytkuią. Podatkuiący sami nie małoby na tym zyskali, gdyby uyrzeli, iż składka Ich Podatkow prosto do Skarbu idzie, w niczyich Ręku się nie opieraiąc, i że cała Summa samemu szczególnie Skarbowi się dostaje. Mała Dozorcow liczba dostateczną by była do odbierania tego jednego gatunku Podatku, á przeto mniey Rąk od pracy Krajowiby się odciągało. Zmnieyszeniem liczby Poborcow, zmnieysza się oraz liczba zakłoceń; tym trudnieysze staie się oszukanie, tak ze strony podatkuiących jako też i z samychże Exaktorow.

Wpływ do Skarbu się ułatwia, á liczba odbieraiących zmnieysza się, przez co Dochod się pomnaża bez powiększenia ilości nakładu. Do tego; Znacznieysze nie rownie z tąd wypływaią dla Kraju

korzy-

korzyści, przez uchylenie wszelkich przeszkod, Rolnictwu, Handlowi, Rękodziełom, i przemysłowi, ktore nie mało cierpią przez Podatki poboczne. Naostatek nayznacznieysza korzyść wynikająca z tego rodzaju Podatkowania byłaby, dokładne poznanie Stanom Rzeplitey Obfitości Narodowey, do ktorey podwyższanie, lub zniżanie podatku by się ściśley stosować mogło, przez co Obywatele nie byliby tak ciśnieni, jak dotąd są rozlicznemi gatunkami Podatkow, ktore wcale ani są, ani kiedy bydź mogą przystosowane do czystych niewiadomych Ich Dochodow.

§. 4. Ułatwienie Układu tegoż Podatku wielkim iest Rządu Objektem. Nic łatwieyszego jak poznać wartość Dobr jakich, niemniy Ich Dochod, lub co One czynić mogą, á że Taxa ta powinna być stałą i nieodmienną, więc dochodzenie oney raz tylko czynić się powinno, á raz ią ustanowiwszy, za sprawiedliwość, dokładność, i dostateczność, zaręczyć można. Doszedłszy wartości Dobr, i Ich Dochodow czystych, ustanowić tylko należy Prawidłem ogolnym, Taxę, podług ktorey Podatek ma bydź z Nich wyprowadzony, a tak i Arbitralności

tralności, i oszukaniu wszelakiemu, się zapobieży. Gdyby się zaś ktory Właściciel mienił bydź pokrzywdzonym przez Lustratorow, miałby Prawo przełożyć krzywdę sobie uczynioną przed N:N: Stanami lub Kommissyą na to wyznaczoną. Jedną rzecz tylko naywięcey zastanowić powinna N:N: Stany, w wyszukiwaniu wartości Dobr, to iest; iż gdyby Lustratorowie postrzegli że przez złe Gospodarstwo Grunt jaki mniey czyni Dochodu, niżby w rzeczy samey przy dobrym Gospodarstwie czynić mogł, Lustratorowie w tym przypadku, nie powinni cierpieć aby opuszczenie się Dziedzica w Gospodarstwie użytek Mu przynosiło ze szkodą Kraju, owszem Oniby powinni, nie bacząc na złą Ekonomikę Possessora, Dochodow brać proporcyą podług wyciągania Intrat Sąsiedzkich Majętności, Rygor zaś ten koniecznie iest potrzebny do zachęcania Rolnictwa. Rząd bowiem, inny wzgląd takiemu Possessorowi okazać nie iest obligowany, jak tylko uwolnić go od Podatku do czasu jakiego, w proporcyi uznaney potrzeby przez Lustratorow i N:N: Stanom, lub Kommissyi na to wyznaczoney, przełożoney. Z tey to przyczyny Podatek Prosty nałożony nie posrzedniczo na Grunta, powinienby bydź

uprzedzony, uprzątnieniem wprzod wszelkich zawad tamujących rozkrzewienie Rolnictwa; potrzeba przeto, aby Dobra wszelkie, wprzod odzyskały przyzwoitą wartość swoją, ktorą Im ułomność Praw Krajowych i błędy powszechne Rządow Europy odjęły. Uprzątnienie podobnych zawad poprzedzaiące Gruntowy Podatek, i ustanowienie tegoż Podatku, wytępiaiące do szczętu resztę przeszkod nawijających się, i wynikłych z razu z odmiany Systematu podatkowania, sprawiłyby iż w początkach swoich Podatek ten zdawałby się bydź z razu nie tak bardzo lekkim (jak zazwyczay w początkach bywa) lecz potym co Rok stawałby się lżeyszym w stosunku wzrostu Rolnictwa i Obfitości wzmagaiącey się, ktoreby nawet wartość i cenę Dobr powiększała. I tak ieśli od czasu Lustracyi Possessor Dobr płaci grosz dziesiąty od sta, to z ulepszonym Stanem Gospodarstwa swego, wkrotce nie płaciłby tylko 9. od sta, daley 8. potym już tylko 7. i: t: d: bo zysk ulepszonego gospodarstwa by się powiększał, á Taxa podatku zawszeby ta sama została.

§. 5.

§. 5. Mniemam tu ieſzcze potrzebą niektore przełożyć uwagi: iż gdybyśmy Podatek na Grunta uſtanawiali, należałoby tym samym już wſzyſtkie inne Poboczne Podatki wprzod znieść, á dopiero na samym tylko Gruntowym przeſtać: idzie za tym że Summa Podatkow tych rozlicznych muſiałaby na Poſseſsorow gruntowych ſpaść. Z pierwſzego widoku zdaie ſię iż albo ciż Poſseſsorowie zbyt obciążeni podatkiem zoſtaną, á ulżeniem innym Klaſsom Obywatelſkim popełni ſię nieſprawiedliwość, albo też, że ciż Poſseſsorowie, aby na swoje wyszli, będą chyba muſieli cenę Produktow swoich podwyższyć, w proporcyi nałożonego na Nich Podatku, przez co zniewoliliby Krajowych Mieszkańcow do używania obcych produktow za tańszą daleko cenę od podnieſioney w Kraju. Co że nie tak wypadnie, tak ſię tłomaczę. Wszyſtkie Podatki w Kraju Rolniczym na rożne Obywatelow Klaſsy nałożone, zawſze na Poſseſsorow gruntowych ſpadać muszą; Podatki na ſpotrzebowanie rzeczy pierwſzych potrzeb, i rzeczy ſłużących tylko do wygody, na Produkta i Rękodzieła, na Towary Krajowe i Zagraniczne, wszyſtkie te Podatki spadaią koniecznie na Właścicielow gruntowych,

towych, rownie iako i Pogłowne wkładane na Ludzi żadnego Majątku nie maiących, użytecznych usługami swemi lub handlem; gdyż ci do Podatku podciągnieni, Towary Rzemiosła i Usługi swoje drożey też cenić będą zniewoleni, aby tym sposobem Gruntowych Possessyonatow do opłaty tegoż Podatku pociągnęli. Jeśli tak iest? więc Possessyonat nie tylko nic nie traci płacąc iednym kształtem to co dawniy pod rożnemi udziałami płacić był powinien, ale nadto zyskuie wiele, gdy własną sobie przywraca spokoyność, ktorą utracał przy opłacaniu każdego z osobna gatunku Podatku; zyskuie powtore, przez zniżenie ceny Towarow, produktow surowych, i wyrobionych, używanych, rzeczy pierwszych potrzeb i służących ku wygodzie, gdy te od opłat innych Klass Obywateli uwolnione zostaną; zyskuie, mowię, Possessor gruntowy potrzeci Ludzi przez siebie, kiedy przy zniżoney powszechnie wszystkich rzeczy ceny, Possessor ceny Produktow swoich zniżać nie będzie, przez co już tych wszystkich ktorzy od opłaty Skarbowi są wolni, sam w opłacie ich sobie trzymać będzie, bo *ultimus consumens* one opłaca. Już tedy z tego jasno się okazało, że

ani Posseßorowie przeto uciemiężeni nie będą, ani inne Klasy Obywatelow od Podatku publicznego wolni nie są bez opłaty żadney, ani też podwyższenie ceny Produktow do proporcyi Podatku Ziemnego nie iest wcale potrzebne do odszkodzenia Posseßyonatow z opłat ktore zastąpićby Im przyszło. Otoż pożądany skutek z owego Sławnego Systematu Podatku Gruntowego, ktory jedynym będąc, wszystkie inne Klasy Obywatelow podciąga w stosunku do Ich Zyskow czystych, ktore Oni w Kraju nabydź mogą — Szczęśliwsza iest w tym Polska nad inne Kraje, że w Niey ani zbyt Podatkami obciążony Obywatel nie iest, ani Kray pod uciskiem Długu nie ięczy, ani Skarbowe wydatki przychodu pieniężnego nie przechodzą: przeto Stan Polski ułatwia nam ze wszech miar wprowadzenie tego Zbawiennego Systematu Podatku Gruntowego do ktorego prożno inne Europy Mocarstwą przystąpić bezskutecznie usiłowały. Prawda że tą odmiana Systematu podatkowania, tak nagle stać się nie może, i trzeba wprzod starać się wszelkie uprzątnąć zawady w Rolnictwie, trzeba upatrzyć sposobność czasu i okoliczności do przywiedzenia Go do skutku, trzeba nadto

wprzod

wprzod inne gatunki Podatkow znieść, á dopiero ten nowy ustanowić, trzeba go przygotować nayprzod zdaleka z wielką rozwagą, pilnością, á dopiero uskuteczniać Go stopniami, z wielką względnością, łagodnością, powolnością, á nie gwałtem żadnym, ani nagleniem iakimkolwiek.

§. 6. Do czego potrzebneby były Kompozyty z Plebanami o Dziesięciny, tak iak już mamy w niektorych Wojewodztwach wniesione, ale te Kompozyty tak maią bydź rozsądnie poczynione, iżby te, ani Possessorom gruntowym nie były ciążące, ani też Plebanow nie pokrzywdzały, á pamiętaiąc zawsze, że Chłopek niemniey ten ciężar dźwiga i cierpi, iak i Possessyonat, przeto rownie iak i on mieć powinien Prawo do podobnych Kompozyt; owszem upor Xiędza w tey mierze skaziłby Osobę Jego, Charakterem Duchownego oznaczoną, ktory tym więcey nierownie od Swieckich obowiązany jest dać z siebie Ludzkości chwalebney przykład, i okazać Swiatucałemu przez względność swoią dla tey ubogiey Rolnikow Klassy, że nie w krzywdach Ludu sobie od Boga powierzonego, swego zysku szuka, lecz że szczegolnie tylko

kontentuie

kontentuie się dochodem takim, ktory Mu Owieczki Jego bez zniszczenia siebie dać bespieeznie mogą; przez co dowiedzie jawnie, że nie w tym Swiecie istotnego szuka uszczęśliwienia swego: á od powszechności tym szczersze dla siebie ziedna Szacunek i Upoważnienie. Przywiodłszy szczęśliwie ten zbawienny Zamysł, ktory (nie spodziewam się aby trudności jakie znalazł ze strony Xięży Plebanow nie mało już daiących Ludzkości dowody) wydać po Województwach Uniwersały ostrzegaiące Obywateli o zamierze Rządowym w przelaniu wszystkich tych rozlicznych Podatku gatunkow, na jeden stały, nieodmienny, gruntowy, z wyrażeniem pobudek nakłaniaiących N:N: Stany do tego przedsięwzięcia. Filozof na ow czas, miłośnik Oyczyzny, oszczędzać daru wymowy i pisania nie będzie, dla przeświadczenia reszty z pozostałych w Domach Obywateli, o użytkach z tey odmiany na Kray spływać mogących, i na wzajem o fałszywych pożytkach z dawnieyszego sposobu Podatkowania wynikłych, niemniey dla okazania Tymże Obywatelom prawdziwy Ich Interess, i rzeczywistey korzyści Im z niego przyniesioney, przez wlew wszystkich innych Podatkow na jeden tylko gruntowy.

§. 7. Po czym dopiero rzetelne pomiarkowanie czyſtego Dochodu z Dobr wszelkiey natury uczynić można, nieſpoſobem Rozmiaru, jak mi ſię niektorych Oſob zdania ſłyſzeć dały, bo Rozmiar tyle innych nieprzeliczonych potrzebuje względow, że pomiarkowanie Intraty czyſtey z gruntu wymierzonego, w praktyce długiego czasu do wykonania potrzebuie, a w Teoryi, mniey ieſt konieczne bez wątpienia. Swiadkiem byłem robot tych ktore zmarły JOZEF II. Cesarz w zabranym Nam Kraiu probował, kilka lat nad tym prożno ſtrawiwszy,od Wioſny do poźney Jeſieni Chłopów od Roli do miernictwa nierozsądnego odrywano; grunta przez te lata, ani przyzwoicie i zupełnie podoprawiane, i podoſiewane nie były, ani wczaſie żniwa było kim Zboża z Pola ſprzątać, część znaczna, co Jeſień śniegiem okryła, zniszczała, niedoſtatek Zboż ſprawiła, a Rozmiar ten dotąd nieſkończony przez dziſieyſzego Ceſarza LEOPOLDA ſzczęśliwie ſkaſsowanym zoſtał. Niech więc Luſtracya Intrat będzie w podobnym ſposobie, iak NN. Stany w Roku 1789. przedſiębrały, ktorego nieſkuteczność (ieśli mi ſię godzi powiedzieć) niedokładności Regu-

ły

ły Kommisarzom przepisaney winniśmy, lubo wyznać tu muszę, iż taxa Ziarna, że Im była zlécona, równie iako uproporcyonowanie obfitości Plonu zniwianego, to sprawiedliwie, bo bezwątpienia Prześ: Kommisya Skarbowa ogolnie o tym decydowaćby nie mogła tak, iak Obywatele tam osiadli i mieszkaiący. Po użyciu wszystkich potrzebnych ostrożności, wyłuszczywszy Narodowi myśl czystą tak zbawiennego zamiaru, Rząd dopiero wziąść się może do uskutecznienia tego Systematu Podatkowego, zawsze iednak z wolna stopniami postępuiąc.

Należałoby zacząć tę Robotę od znoszenia nayprzód tego Podatku, ktory z istoty swey iest nayuciążliwszy Obywatelom, ktory nayminiey iest stały, ktorego Pobor iest naytrudnieyszy i ktoryby nayminiy pożytku Skarbowi mogł przynosić. Uznawszy w Podatku te przywary, należy czysty Dochod Jego wyrachować, i rowney wartości Summę na Dobra rozrzocić, z iak nayściśleyszą iednak kalkulacyą; aby rozrzucać się maiąca na Dobrach Summa bynaymniy w wielości znoszonego Podatku nieprzechodziła, bo Summa przewyższaiąca

iąca Summę zniesionego Podatku, byłaby Summą niesłusznie na Obywatelach wymaganą, a przeto gdyby ta była naymnieyszą, zawszeby się stała tym samym uciemiężaiącą Narod, że niesprawiedliwie po Nim iest wymaganą za pomocą obłudy, a Rząd w niczym przeniewierzyć się nie powinien; owszem radziłbym nawet, aby zamiana podobna Podatku uskuteczniona, obwieszczoną Uniwersałami po Woiewodztwach została, dla uwiadomienia, wszystkich Kraju Obywateli iakim sposobem ta robota się odbyła, i że w sprawiedliwym oneyże Rozkładzie, Narod krzywdy żadney nie ma, a tym sposobem przez wszystkie Podatki przechodząc porządkiem, co pewny czasu przeciąg, w krotce by doznał Kray Nasz tey pożądaney korzyści, ktorey inne Europy Kraie dla złego Skarbow swych urządzenia, dla naglących co raz bardziey potrzeb gwałtownych, i nakoniec dla osłabionego Kredytu dostąpić niemogą.

§. 8. Słodko przychodzi wolnemu Obywatelowi składać Podatek do Skarbu, bo zna dobrze iż całość maiątku iego i bespieczeństwo Osoby własney tym udziałem sobie waruie, i utwierdza, a

F tym

tym chętniey nawet wypadłą na Niego opłatę składa, gdy widzi, że ta nie naco innego iest użyta iak szczególnie na powszechne Narodu potrzeby i uszczęśliwienie, lecz sposob Poboru, bywa częstokroć tak przykrym, że łżey by było Obywatelowi większy Podatek zapłacić, iak go dawać tak, jak go czasem opłacać zniewalaią. Sposob, ktorym Podatki wybierane bywaią, zowie się Pobor, *perceptio*: dwá są onego gatunki, ieden, przez utrzymywanie płatnych ze Skarbu Officyalistow: i taki u nas w Polszcze się znayduie; drugi nierownie ieszcze od niego gorszy za granicą z ochydą cierpiany przez Arendę Podatków. Aręda ktorey skutki okropne wymieniać tu nie widzę potrzeby, bo u Nas (z radośnym uczuciem wyznaię) ani znany, ani cierpiany nie iest, i radbym, aby ten podstępny łakomstwa wynalazek, z Wynalazcą wiecznie przepadł. Pobor iednak przez płatnych Officyalistow nie iest bez wad, ten albowiem znaczną część Intraty Skarbowey kosztuie, ktora to część składki Obywatelskiey, iuż nie na Dobro Kraiu, nie nabespieczeństwo Obywateli, nie na obronę Granic Państwa, lecz szczegolnie na utrzymanie znaczney

liczby

liczby Skarbowych Poborcow idzie, ktorzyby mogli bydź użytecznieyszemi w Roli, w Handlu, lub w służbie Woyskowey. Niedosyć na tym, Pobor częstokroć wielu przykrościom, i coraz nowo wzmagaiącym się zakłoceniom, między Poborcami, a Podatkuiącemi powodem bywa. Do tego, podstęp i łupiectwo (mimo surowości kar nań Prawem ustanowionych) tym snadniey Poborowi towarzyszyć zwykły, im większą pewność bezkarności nadzieia, pokrycia onych w Poborcach sprawia. Zkąd także nie iednostayność i niepewność ilości Dochodow wynika. Idzie za tym, że odmiana sposobu Poboru iest koniecznie potrzebną: lecz ta poty odmienioną być nie może, poki te rozliczne gatunki Podatków Pobocznych zniesione zupełnie nie będą, i poki ieden tylko powszechny Podatek na Grunta ustanowiony i rozłożony nie będzie: W tym bowiem przypadku Obywatele sami Poborcami będą swych Podatków; Chłopi po Wsiach do Woytow i do przydanych Im przysięgłych Chłopow z Gromady Podatek swoy z zaufaniem oddawać będą: Miasta do Burmistrzow, i do przydanych im Mieszczan; Szlachta zaś, Starostowie i Du-

chowni do pierwszych Powiatowych Urzędnikow, Ci zaś przysłane sobie z całego Powiatu Podatki, rownie jako i Burmistrze, i Woytowie do Miast Stołecznych Woiewodztw; w Kassach Woiewodzkich składać będą powinni. Otoż w trzech słowach urządzenie nowego Poboru, ktory daleko łagodnieyszy iest dla Podatkuiących, a nierownie użytecznieyszy dla Skarbu. Tym sposobem Rzeplta postępuiąc sobie, nierownie iaśniey innym Państwom wyższość Rządu Naszego nad innych okaże, ktory (iak żaden w Swiecie) w tym iest szczęśliwy, iż nie tylko wszystkie Jurisdykcye, Urzędy Cywilne, i Funkcye w Kraiu bezpłatne maiąc, nadto w uchyleniu Pensyonowanych Poborcow, Skarb Rzepltey w niepotrzebnym wydatku oszczędziwszy, i opłaty Obywatelom znacznie zmnieyszywszy, niepraktykowany innym Kraiom da z siebie przykład.

§. 9. W takim Poborze, Dochod iasny, pewny, i żadnemu wybiegowi niepodpadaiący. Przychod pieniężny do Kass po Woiewodztwach będących, całyby dochodził z porządnemi Tabellami Podatkuiących, bez naymnieyszey na to Expensy

Skar-

Skarbowey, a Lud oddaiąc Podatek swoy wybranym od siebie Osobom, niemiałby wcale, Pobor ten za przykry i z większą by Go ieszcze ufnością oddawał, Przemysł powagą niezgwałconego Prawa wsparty, nie lękałby się zamachow. Taryffy dokładne i wieczyste, porządnie ułożone, nauczałyby każdego co się od niego Skarbowi należy, Podatkuiący nie podlegałby więcey nikomu, iak Prawu i sobie samemu, nieprzyiaźń. niełaska, zemsta, i zły humor Poborcow, wcaleby były nieznane w Kraiu. Rzemieślnik, Kupiec i Rolnik, Szlachcic, Duchowny, Zyd, pracuiący, i Prożniak wszyscyby proporcyonalnie do tego Podatku się przykładali, bez naymnieyszego czucia Onego ciężaru. Skarb wolny od opłaty, tym samymby dochod Swoy widział iuż powiększony, i bespieczny od podstępnego oszukaństwa, a Kray od nieznośnych Exaktorow, Exakcyi, i Szpiegow. Miasta, Prowincye, Trakty wszelkie, Mosty, i Przewozy, brzmiałyby odgłosem wolności zachęcaiącym Rolnictwo, Handel, i Rękodzieła; Przemysł pierwiastkową by świetność odzyskał, i stałby się niewzruszoną Zasadą spokoyności Ludu, i bespieczeństwa Rządu.

§. 10.

§. 10. Namieniłem wyżey, jak nieuproporcyonowanie Nakładu Podatkowego z Dochodem czystym Ziemiańskim, z zniszczeniem Majątków Obywatelskich, szkodę w Ludności Krajowi przynosi; bo ludność koniecznie z obfitością Krajową, na rowney wadze być musi. Starałem się przeto dotknąć w tym Piśmie wądy rozmaitych Gatunków Podatku, usiłowałem niemniey przełożyć Onego Gatunek ten, co dziś powszechnie u Polityków za naydoskonalszy iest poczytany. Podałem Szrzodki ogólne któremi doń przyiść można; okazałem złe skutki nierozsądnego Poboru; lecz w pisaniu samym lękam się bezskuteczności pracy moiey, ktòrą w Hołd wdzięczności moiey niosę Oyczyznie; wszak nie za sobą tu mowię lecz za Narodem Całym, którego pomyślność lub niedolą od Rządu zawisła; á mowiąc za Narodem w ogolności, chlubno mi iest w prawdzie być oraz Obrońcą Ludu żadney nie maiącego sposobności użalenia się nad tym, co Go dotyka, i coby już Nań baczność Rządową w wieku tak Oświeconym ściągnąć powinno. Już czas Polacy! uchylić zasłonę przesądu, i uyrzeć Prawdę czystą bez żadney ogrodki, wołaiącą: do Serc czułych o spra

wiedli-

wiedliwość i litość, dla nędzy i ubostwa prawie zapomnianych Rolników, których Los wzrusza Naturę, przeraża w śrzod uwag swobodnych w zaciszu będącego Przyiaciela Ludzkości, któremu Los zawisny nie dozwala być prawdy Obrońcą. A jeśli obfitość Majątków i Bogactw Waszych, nie daje Wam tak dzielnie uczuć ucisk źle urządzonego Podatku, i przykrego Onegoż Poboru niszczącego Chłopkow, jeśli zamieszkanie Wasze w Miastach, nie daje Wam sposobności weyrzenia w biedę ubogiego Ludu, raczcie się przynaymniey uwagą nad Pismem tym zastanowić, á uznacie bez wątpienia, iż dziesięć lat na Prowincyi zamięszkany Obywatel, sprawiedliwe Wam śmie przekładać uwagi. Nie mogł Polak dotąd na obciążenie Podatkiem narzękać, bo nie byliśmy nawet w potrzebie podwyższania Go tąk znacznie; A jeżeli złym Rozkładem lub niedobrym uprpporcyonowaniem Tegoż niszczył się biedny Rolnik, to On doznawał skutku, Rządowi przypisać się mogącego niedocieknioney przez Niego przyczyny; lecz Pobor częstokroć przykrością swą, i niszcząc, i dręcząc, niedołężnego Chłopka, ostatni mu chleba kawałek nielitościwie wydzierał, którym się sam, i Dziatki

swe

swe chciał obżywiać: przez co i ufność (jedynym węzłem Narodow będąca) między niższą á wyższą Klassą Mieszkańcow stygnąć była powinna. Nie iest to Poetyczny Obraz, lecz szczegolnie widok prostey Prawdy, ktorą nie każdy rad słucha, á mało kto Onęż roztrząsać, i iey zapobiegaćby chciał. Odwołuję się do Obywatelow w Woiewodztwie Krakowskim Possessye maiących, (bo o innych nie wiem) ileż to Chłopow potrzebne nawet do roboty narzędzia, sprzęty, bydła, á nawet i odzienia Swe przedaje? Ileż Ich corocznie prawie, o obsiew Gruntu, lub o obżywienie siebie do Panow Swych się udaje? lub przynaymniey o Zastąpienie Podatku prosząc, corocznie Dług swoy Dworowi powiększaią, ktory Im Dwor nakoniec albo darować musi, albo Chłopka do opuszczenia Roli, i Ucieczki ze Wsi zniewala, przymuszaiąc Go do oddania sobie od lat już kilku zaciągnionego Długu.

§. 11. Mowiąc o Podatkach Dochod Skarbowi Publicznemu przynoszących, sądzę za rzecz koniecznie potrzebną, wspomnieć tu oraz o sposobach zapobiegania nadzwyczaynym Kraju potrzebom. Zaczynam od przypomnienia sposobu używanego

wanego przez Starożytnych Polityków. Dawni Egipcyanie, Macedończykowie, Syryanie, Medowie, i Ateny, á poźniey Rzymianie, Państwa Monarchiczne, i Republikańckie, zawsze tę zachowywali przezorność że Remanenta co Rok w Skarbie zostaiące chowali, na potrzeby nieprzewidziane; i prawdę mowiąc, przyznać Im w tey mierze należy sprawiedliwość, i uwielbić tę Ich nadal patrzącą ostrożność, lecz zarządzenie, tym powiększaiącym się coraz bardziey Remanentem grubemu podpadło błędowi, ktorego odkrycie przeszłemu dopiero Wiekowi winniśmy, gdy Handel coraz bardziey kwitnął, i Kraje bogacić poczynał: w ten czas dopiero postrzegać zaczęto, jak nieużytecznie leżące w Skarbie pieniądze, tamę kładły Cyrkulacyi i Handlowi, á tak unikaiąc złego, ktoremu zaradzić łacno było, chwyciliśmy się gorszego złego ieszcze to iest: *nakładać hazardownie na Kray Podatek ten, który się nam naypierwey w myśli nawinie, lub zadłużać się, choćby też część znaczną Dochodów Skarbowych na Prowizyą Długów poświęcać przyszło, który to Deficit w Intratach Skarbowych wszelako nowo nałożony Podatek zastąpić powinien, á tak niedostatek Remanentu,*

manentu, zaciąganiem Długu zastępuiemy. á upłacanie Prowizyi, i spłacenie całkowitego Długu jakimkolwiek Podatkiem łatamy,

§. 12. Dwojaka iest natura zaciągania Długu; inna iest Długu u Zagranicznych zaciągnionego; inna wcale wewnętrznie w Kraju pożyczonego, przebieżmy krotko uwagą obydwoch tych Gatunkow skutki. Jeśli pożyczona Summa na gwałtowne Kraju potrzeby za granicą iest zaciągniona, Kray ieszcze i na wychodzie prowizyonalney Summy za Granicę szkoduie, i na zaciągnionym Kapitale żadney nie przynoszącym Skarbowi Prowizyi; jeśli zaś wewnętrznie w Kraju u Własnych Obywateli Skarb pieniędzy pożyczyć szuka, Rolnictwo na ow czas, handel i Przemysł szkodliwych doznaią skutków, ktore łacno każdy pozna zastanowiwszy się nieco Uwagą: bo bespieczeństwo Kapitału Skarbowi własnemu pożyczonego, regularność w wypłaceniu umowioney Prowizyi, łatwość podobnego przychodu pieniędzy, mocnemi staną się Pobudkami nie iednemu do składania do Skarbu Publicznego takie nawet pieniądze, któreby On mogł potrzebować z większym nierownie Kraju

pożyt-

pożytkiem, wkładaiąc ie w ulepszenie Rolnictwa i gruntowego Gospodarstwa; tym sposobem Rolnictwo zaniedbane, gdy coraz mniey użytku Dziedzicowi przynosić będzie, sprawi w Nim niechęć do Rolnictwa, z którego dawniey większe odbierał korzyści, tak iż na koniec znudzony Dziedzic Rolnictwem co raz Mu mniey użytku przynoszącym, á zachęcony pewnym, łatwym, i coraz znacznieyszym Pożytkiem Prowizyi, Dobra swoie zniszczone za cokolwiek sprzedaie, by gotowe Kapitały w Skarbie mogł umieścić, i Prowizyą z nich bez naymnieyszego kłopotu odbierać: Kupiec, i Rzemieślnik, także będą woleli Handel, i Rzemiosła Swe opuścić, á bez subjekcyi, bez trudow i żadnego mozołu Prowizyą od Summ swoich ze Skarbu wszrzod prożniactwa swego odbierać, bo od tego gatunku Zysku, Podatku już do Skarbu nie zapłacą, iak od innych Towarów na Komorach przerzucanych, i nadpsowanych. Już tedy raz Kray traci na zaniedbanym Rolnictwie, drugi raz na pomnożeniu się liczby Osob, ktore w słodkiey nieczynności, Zyskow swych szukać będą. Z czego wynika że ze wszystkich Systematow Politycznych dążących do ulepszenia Losu

Skarbo-

Skarbowego, dłużenie się iest nayniebespiecznieysze, á wyżey nieco okazało się, iż zbyteczne uciśnienie Podatkiem, choćby tym czasowym niszczy Obywatela psuiąc Mu Jego układy kalkulacyine.

§. 13. Zganiwszy wady, ktore Przesąd wprowadził, á niebaczny zwyczay uprzywileiował, mam sobie za konieczną powinność inny sposob użytecznieyszy przełożyć; zastanawiam się przeto nad urządzeniem Remanentu przez Starożytnych używanym, uważaiąc iakie Onego były niedoskonałości? i czyliby te poprawionemi bydź nie mogły? i jakiemi Szrodkami? iakoż i w rzeczy samey za jedyną tylko w nim wadę upatruię, zatamowanie Cyrkulacyi wewnętrzney znaczney części Pieniędzy, bo te nieużytecznie w Skarbie leżały, mniemałbym więc rzeczą koniecznie potrzebną, aby Administracya zamiast zatrzymania w Skarbie leżące pieniądze Remanentowe, ktore corocznie od potrzeb Krajowych zbywać mogą, lepszy nierownie z nich użytek uczyniła, przez pożyczanie onychże własnym Obywatelom potrzebuiącym pieniądze na ulepszenie Rolniczego Gospodarstwa, na zapomożenie Kompanij Handlowey, na wsparcie Kompa-

nij

nij Kruszcowey, lub na założenie nowych iakich á potrzebnych Krajowi Rękodzieł *n. p.* Garbarni, Fabryki lniane, wełniane i; t: d: z Produktow Krajowych użytki przynoszące, ktore to Summy pożyczone ze Skarbu Obywatelowi zapisaneby były na Dobrach Jego, i zabeſpieczone Prawem przepisuiącym, iż takowe Długi u Rzeczypltey zaciągnione, byłyby Długami naypierwey zapłacić ſię maiącemi, przed wszyſtkiemi innemi u partykularnych zaciągnionemi; a zapis ten na Dobrach Obywatela uczyniony, potyby Go obowiązywał, pokiby on ſię w Długu tym zupełnie Skarbowi nie uiścił, polepszywszy nieco losu swoiego, lub po upłynionym Terminie sobie od Kommiſsyi Skarbowey wyznaczonym; á tak chociażby Skarb żadney Prowizyi od takiego Dłużnika nie wymagał, dosyć Kray zyſka gdy Remanenta tym ſposobem zarządzone Cyrkulacyi Pieniężney tamować nie będą, i gdy pożyczone Obywatelowi Własnemu Pieniądze, Losu Jego polepſzą, i Rękodzieła użyteczne Krajowi przysposobią. Więcey powiem, już w tym przypadku należałoby koniecznie, aby pożyczka ta przez Skarb Obywatelowi uczyniona, wygodzona Mu była bez żadnego Zań wymaga-

nia

nia Prowizyi, á za to wolno będzie Skarbowi mieć baczność, aby z Liczby ubiegaiących się o tęż pożyczkę Obywateli, Skarb tego przekładał, ktorego bespiecznieyszym uzna Lokatorem, lub też Rzeczplta mogłaby na Seymach pożyczać proporcyonalnie tym Obywatelom, ktorzyby u Niey jakie znakomite zasługi mieli, dla zachęcania innych do chwalebnych czynow, i ochoczych usług: jakoż w rzeczy samey, pożyczyć potrzebującemu pieniędzy, bez żadney wymagania od niego Prowizyi, to prawdziwie za łaskę, i za dobrą nadgrodę może być poczytano. Po takowym Skarbu rozrządzeniu, gdyby Kray przykremi okolicznościami był przyciśniony, tak iż ruszywszy nawet tych Remanentow, jeszczeby Mu Pieniędzy nie wystarczyło, na zapobieżenie gwałtownym Kraju potrzebom, słodzieyby nierownie było Obywatelowi znosić nowo nań przyczyniony Podatek boby widział, że Rząd nie końcem niszczenia Obywatela, ktorego własnym zapomagał groszem, lecz ostatnią zniewolony potrzebą nań ten nałożyć Podatek musiał.

ZAKON-

ZAKONCZENIE.

Jeśli z ścisłą oszczędnością w wydatkach nie połączemy wierney i ścisłey pilności w wybieraniu Podatkow, jeśli w rozkładzie Onego nie ustanowiemy iak nayſprawiedliwszey proporcyi między ciężarem á zdolnością tych ktorzy Go znosić powinni, jeśli wszelkich nie użyiemy ſposobów do ulżenia Onegoż, jeśli nie ſkrocemy (ile możności) drogi ktòrą Pieniądze do Skarbu Rzepltey ſię dostają, jeśli nie będziemy myśleć, tylko o ogolnym Skarbu zasilaniu bez względu żadnego na Stan, ſposobność, á nawet i na sam czas Podatkujących do nowego Pieniędy nabycia, to na ów czas z pieniędzy i dostatkow Kray cały wycieńczemy, ktory wtedy podobnymſię ſtanie do Wioſki w chciwego Dzierżawcy Ręku zostaiącey, ktory przez zbyt nagłe, i niepomiarkowane Zbożowe Zbiory, płodnego gruntu rześkość na zawsze utracił. — Zdziwiona na ów czas Rzeplta zmnieyszeniem Swych Dochodów, zniewoloną będzie nowych wyszukiwać Szrzodków, do wſparcia Skarbu Swego. Pomnażane Pobory wzrastające z powiększanemi Podatkami Pobocznemi, przyczynią uciążliwości Obywatel;

watelſkich Nakładòw, bez względu nawet iż Ci w rowney proporcyi ubywaią z powiększającym ſię uciſkiem, i przyidzie na koniec do tego, iż z czasem więcey nierownie namnoży ſię Rąk gotowych do brania, niż w rzeczy samey d jących znaydować ſię będzie. Ztąd nowa wzrośnie Tyrania, nieſkończenie dla Kraju szkodliwsza, iak nayokropnieyſze srogości ktoremi przeszłe Dzieje są napełnione — Dwa naycelnieysze Narodu całego Filary upadną, to ieſt liczba, i przywiązanie Kraiowych Mieszkańcòw do swego Siedliſka.

Widoczna więc z tego wypada potrzeba zlewania te rozliczne Pobocznych Podatkow gatunki na jeden powſzechny, ogòlny, Gruntowy, wſzyſtkich Krajowych Mięſzkańcow w proporcyi czyſtych Ich Dochodow dotykający, z tą jednak zawsze konieczną oſtrożnością aby zwolna, łagodnie ſtopniami poſtępując, od ſkaſsowania tych nayprzod Podatkow zaczynać, ktore nayoczywiściey Podatkujących cisną, i ktorych wpływ do Skarbu trudnieyszy ma Pobor.

Nowa

Nowa Rządu Reforma, stała się Epoką ściśleyszego wgłębienia w wady dawnieyszych Ustaw, ktore odkryte, i poprawione, udoskonalić Następną Konstytucyą mogą. Dziś Polak cały zajęty temi myślami, czas swoy Oyczyznie z wdzięcznością poświęca; i gdy powszechnie Prawodawcy w Obcych Krajach przeciw błędom Praw Swoich powstają, Oneż kształcą i odmieniaią, ten sam Duch i Kray nasz ożywia, i o naszey Rzpltey troskliwie myśleć każe. Po długiey nieczynności w ktorey Opieka Moskiewska nas trzymała, wznosi się wszrzod Narodu Głos wołający do Serc Rodakow o wzmacnianie sił Krajowych, i o Rząd Dobry, bez ktorego ani mocnemi, ani znaczącemi u Zagranicznych bydź nie możemy; przeniknął Głos ten tych wszystkich ktòrzy pamiętni na dawne Przodkow swych Zasługi, swoje własne z niemi jednoczyć usiłują — Krol znalazł sposobną porę okazania Narodowi konieczny Związek między Temiż wspolnie będący, wyrzekł; *Krol z Narodem i Narod z Krolem:* i w codziennych czynnościach, dowodzi, iż szczęśliwość i pokoy powszechny, iest Celem JEGO jedynym. — Narod poznał nawzajem, iż twierdza prawdziwey wielkości, nie na gwałtownym powiększa-

niu liezby Woyſka ſię zasadza, lecz na rozsądnych i przezornych Prawach, ktore z jednomyślnych Zasad pochodząc, prawdziwe uszczęśliwienie Krajowi całemu ſprawić mogą.— Gorliwy Obywatel ſtrząsa śmiało kaydany wolą Samowładnego Narodu krempujące, zrzeka ſię Gwarancyi obłudney, á z nią i Przesądu zręcznie Wpływ Zagraniczney przemocy kształcącego, á Staropolſką Cnotę przywracając, zdrowie, czas, i majątek na uſługę Oyczyzny nieſie, z Zagranicznemi Mocarſtwami dawne Związki wznawia, i nowe zawiera, i w przeciągu dwoch lat Polſka Całą Swą Poſtać odmienia.

Sądziłem, iż w chwilach nawet wolnych od pracy Urzendowaniu memu Prawem przepisaney, użytecznym bydź mogę Krajowi przez samo nawet wyłuszczenie na jaw, Uwag tych, ktore mi Luſtracya á szczegolniey jeszcze własne zaſtanowienie ſię, na myśl przyniosły. Czułem w samym tłomaczeniu mych myśli jak trudny przedſięwziąłem układ w Zamierze mało zgodnym z mniemaniem tych wszyſtkich, ktorzy mniey byli odemnie w okoliczności roztrząsania tey Materyi; przekonywałem ſię ile trudności każda rzecz nowo wprowadzona, w początkach swoich znaydzie, á oraz że zbyt krotko

w podobnych okolicznościach się tłomaczę, przez co wystawiony bydź mogę na los przykry złego tłomaczenia szczerych, chęci i czystego przedsięwzięcia mego: lecz pracowite dopełnianie mych obowiązkow, i gorliwość (ktorey starałem się przynaymniey dawać dowody w usługach nie tylko Obywatelskich, ale nawet i Człowieka,) tuszą mi nadzieję, iż czytaiący Rodak toż Pismo, rożnicę uczynić zechce między niedokładnym tłomaczeniem się moim, ktoremu rozliczne okoliczności są na przeszkodzie, od złych i nieżyczliwych chęci Oyczyznie, ktore nigdy z prostym umysłem moim i z Krwią Przodkow moich zgodne bydź nie mogą: á gdyby nawet Wykład ten (dla zbytniego skrocenia, ktore niedostatek czasu, i nagłość w przyśpieszaniu Onego) innego Zysku nie miał, nad zjednanie Uwag Wspoł-Ziemianow moich nad tak ważnym Objektem Polityki, już bym się mogł cieszyć nadzieją, iż przez roztrząsanie, i wgłębianie wzmiankowanych tylko przezemnie myśli, znaydzie się ktoś szczęśliwszy odemnie, ktory potrafi uczynić je użyteczne Krajowi, i z Maxym moich wyczyta, jak ścisłym iestem Przyiacielem Oyczyzny i Ludzkości. Może zbyt śmiałe, i otwarte tłomaczenie się moje w tey mie-

rze nie każdemu będzie miało szczęście się, podobać zwłaszcza, że w Systematycznym traktowaniu tey Materyi, wszelkim starałem się zapobiegać wątpliwościom, ktore ćmią pierwsze Zasady Rządu Dobrego, i wspierają błędy, ktore prywata i Duch występny w nayzbawiennieysze Zamiary wcisnął, i zręcznie mniemaniem powszechności od lat niepamiętnych, przez kształtne rzeczy malowanie upoważnił, tak iż trudno było Jad smacznie przyprawny poznać, aż dopiero po nieszczęśliwych onego skutkach.

Przezorni i Swiatli Prawodawcy! Wy ktorym Kray cały losu swego powierzył; czytaycie i sądźcie to Dzieło tym samym Duchem, ktorym tchną Seymu teraznieyszego Ustawy. Wy szczególnie naydzielniey potraficie wszelkie oddalić Zawady znayduiące się na drodze Szczęśliwości; sprawiedliwym, i rozsądnym sprawowaniem Urzędu Swego, i własnym przykładem, naysnadniey Wam będzie do reszty Prywatę oddalić, i Dobro powszechne Kraju dla każdego szczegolnym uczynić, gdyż nie w tego zostaie mocy, co prawdę jaką na jaw wystawia, pojednać ją z mniemaniem powszechnym.

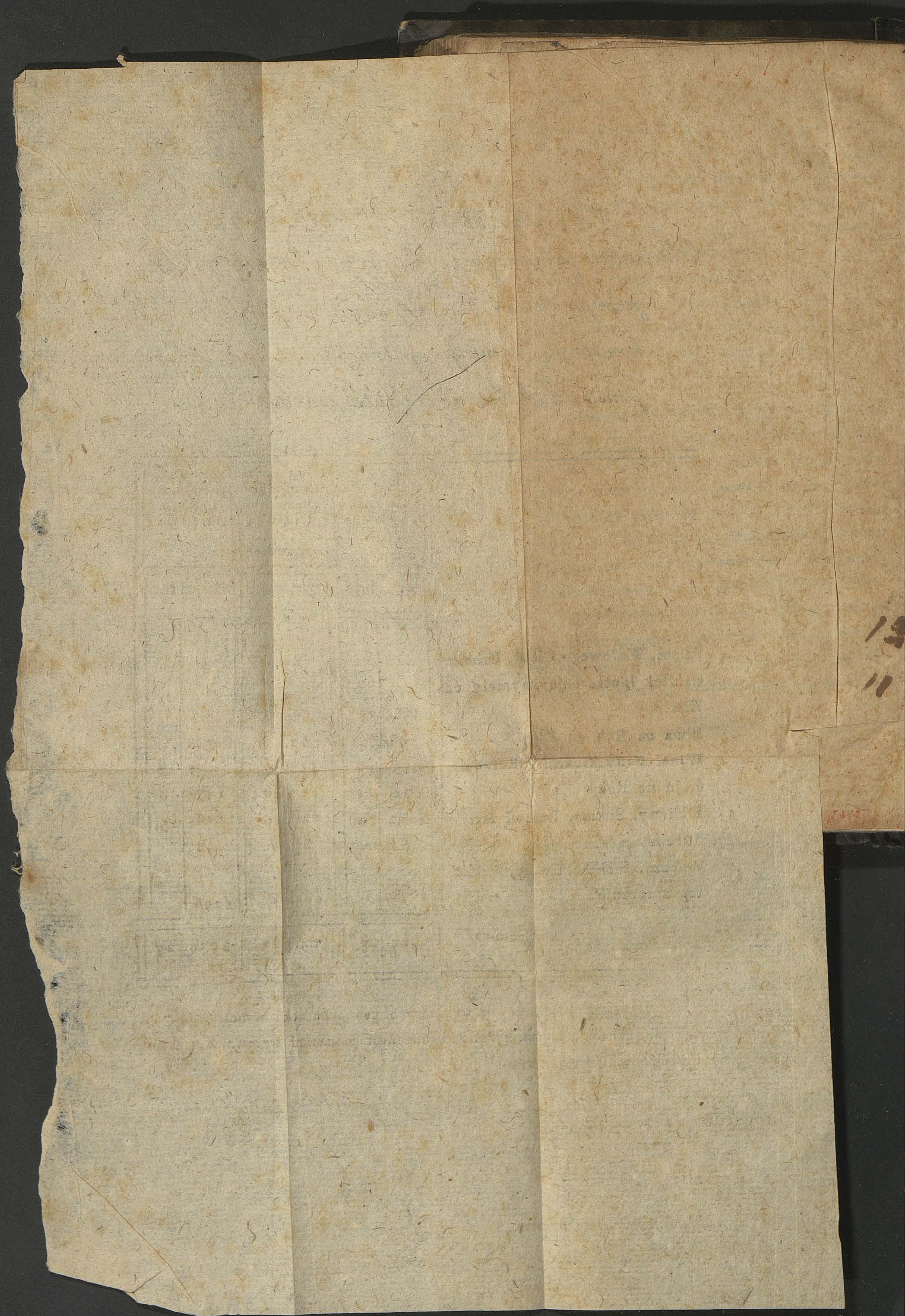

T A B E L L A

Okazuiąca proporcyą (w Expensie całkowey w Rujednym czynié się mogącey) między Expensą konieczną na własne potrzeby czynioną, a Expensą na Poboczne Podatki wypadaiącą.

	Ogoł roczney Expensy, zpołączonym wraz Procentem.		Procent z Pobocznych Podatkow wypadaiący, po odtrąceniu z tego ogołu.		Summa Expensy, po odtrąconym Procencie.	
	Złote	Gr:	Zło:	Gr:	Zło:	G:
Mięsa, Wołowego, Cieląt, Drobiu, na Rok spotrzebuje naymniy za Zło:	418.	$22\frac{1}{2}$	66.	$22\frac{1}{2}$	35	.
Piwa na Rok za Zło: -	48.		12.		36.	.
Wina, Kaffy, Cukru, i Korzenia,	475.	6	141.	.	334	6
Łoju na Rok - - -	171.	22	24.	16	147.	6
Bieliźny, Sukien, Butow, &c:	1032.	.	210.	15	821.	15
Tabaki - - -	84.	.	36.	.	48.	
Praczka, Kucharz, Lokay, i Forszpan rocznie - -	1670.	.	374.	.	1296	
Summa	3899.	$20\frac{1}{2}$	864.	$23\frac{1}{2}$	3034.	27

NB. w tę Kalkulacyą nie wciągam 10. grosza Podatku wynoszącego Złł. Pol. 500. ani też Podymne i Poł-Podymne ktorego nakład wyrownywa może ilości Podatku 10go grosza.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0019308

